

I. OTURUM GIDA EGEMENLİĞİ

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Ali ERYILMAZ

Öğleden sonraki ilk oturuma hoş geldiniz. Bugünün önemli oturumlarından birisi olan Gıda Egemenliği konusunu tartışmak üzere konuşmacıları buraya davet ediyorum. Sayın Prof. Dr. Korkut BORATAV, Sayın Ergin YILDIZOĞLU, Sayın Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL ve Prof. Dr. Birgül AYMAN GÜLER buyurun.

Gıda üretimi, tüketimi ve dağıtımıyla ilgili sistemin ülkeler ve toplumlar için ne kadar önemli olduğu sabahki toplantıda da ifade edildi ve buradaki değerli katılımcılar da bunu son derece yakından bilen kişiler. Bir iki cümle ile ben sözü sayın panelistlere bırakmak istiyorum. Çok yakın zaman öncesine kadar şöyle söyleniyordu: “Efendim biz tarımsal üretimi eğer karlı değilse, yapmamalıyız. Karlı olduğu sürece, rekabete uyabildiğimiz sürece yapmalıyız. Eğer biz buğdayın tonunu 250 dolara mal ediyorsak ve bunu dünya piyasalarında 120-130 dolara alabiliyorsak, ne gerek var, oradan alırız...” Ama son 4-5 yıldır görüyoruz ki bu düşünceler gerçekten sağlıklı düşünceler değil, çünkü hem alabilmek mümkün değil, toplumlar bazen ihracat kısıtlamaları koyabiliyorlar, hem de bunun için gerekli olan kaynaklar son derece büyük boyutlara varıyor ve ülkelerin güvenliğini sarsacak duruma geliyor.

Ben sözü konuşmacılara bırakıyorum. Buyurun efendim...

GIDA EGEMENLİĞİNİN SOSYO POLİTİK VE EKONOMİK GÖRÜNÜMLERİ

Prof. Dr. Korkut BORATAV
(Emekli Öğretim Üyesi)

Sayın Başkan teşekkür ederim. Değerli izleyiciler, bu salondakiler, benim bu konuda sizlere vereceğim pek az şey olduğunun farkında olsunlar rica ederim. Büyük ihtimalle ortaya koyacağım birkaç tespit üzerinde benim kadar bilgili ve bilge olduğuna eminim büyük çoğunluğun.

Efendim, pek çoğunuzun bildiğini, izlediğini tahmin ettiğim, dünya köylülerinin uluslararası örgütü diye kendini tanıtan Via Campesina, Dünya Gıda Günü vesilesiyle bir bildiri yayınladı. İzlemiş, tespit etmiş olabilirsiniz, belki sabahleyin değinilmiş bile olabilir, fakat ben bunu kısaca sizlere aktaracağım.

Bildiri şunu söylüyor: "Dünya gıda krizi, dünyanın tüm bölgelerinde milyonlarca kır emekçisinin ve tüm nüfusun aleyhine işleyen ihracata dönük, sanayileşmiş tarımın doğrudan sonucudur. Krizi aşmak istiyorsak, kır emekçilerini topraktan kopartan, biyoçeşitliliği, çevreyi tahrip eden ve dünyayı açlığa ve yoksulluğa sürükleyen bu modeli terk etmemiz gerekecektir. Neoliberal ekonomik sistemin yarattığı ve iklim enerji finans alanlarını da içeren krizler dizisinin en dramatik halkası gıda krizidir. Değişime başlamanın zamanıdır ve ilk adım tarım olmalıdır. Alternatif halkların kendi tarım ve gıda programlarını oluşturmalarını mümkün kılan gıdada hükümlanlıktır. Yerel ve sürdürülebilir kırsal üretim ve halkı destekleyebilecek sağlıklı gıdanın hakkaniyetli dağıtımı ancak böyle gerçekleştirilebilir."

Genellikle bu tür bildirilerin renksiz ve etkisiz olduğunu biliriz. Ama bu bildirinin önemlice bilgelik öğeleri taşıdığını düşünüyorum. Çünkü iki tespit yapıyor. Birincisi, neoliberal politikaların dünya gıda krizinin merkezinde yer aldığını tespit ediyor. Bu politikaların bir dizi krize yol açtığına işaret ediyor ve aynı zamanda eğer karşı çıkacaksak belki ilk tepki noktasının tarımdan başlaması gerektiğini vurguluyor. Çünkü tarım, dünya çapında soruna bakacak olursak, en kalabalık çalışan ve emekçi insan grubunu, en fazla etkileyen politika alanıdır.

Şimdi o nedenle bu neoliberal politikalara kısaca birkaç tespitle dikkatinizi çekmek istiyorum. Deveye demişler ki, boynun neden eğri, o da nerem doğ-

ru ki demiş. Açık ve seçik olarak kanaatimi söyleyeyim, ne eski ve geleneksel biçimiyle, ne de daha sonra revizyona uğramış biçimiyle, ne de bugün panik havası içinde yani dünya çapında bir finans krizinin adeta müsebbibi olduğu bilinen bu politikalar kümesinin iler tutar yeri olmadığını düşünüyorum ve öteden beri de düşüncem bu doğrultuda.

Geleneksel neoliberal politikaların bizim gibi gelişmekte olan ülkelere taşınmış biçiminin ana öğelerini biliyorsunuz. Birkaç cümleyle hatırlatayım; bunlar piyasa dostu (terminolojiyi de hep yumuşatırlar böyle), piyasacı demezler de dost sözcüğünü kullanırlar ki, yumuşatmak için. Piyasa vahşetini hatırlatmamak için piyasa dostu (!) tarım politikalarını savunurlar. Bu politikaların özünde “devlet nereye elini atmışsa bozmuştur, devleti uzaklaştıralım, her şey rayına oturacaktır” anlayışı fanatik biçimde gelir, gelmiştir. Ve devletin elini çektiği uygulamalar dünyanın dört bir köşesinde aşağı yukarı 25 yıldır üçüncü dünyaya uygulanmaktadır, çeşitli biçimlerde, çeşitli zamanlarda, çeşitli yoğunluklarda...

Bu salonda tartışıldı, tartışılacak, Türkiye’deki yansıma ve uygulamalar üzerinde de eminim çok önemli bir bilgi birikimi var.

46

Şimdi buradaki mesele şudur, serbest piyasa denilen bir söylemi savunuyorlar. Burada da terminoloji çok önemlidir. Aslında Türkçe’ye anlamı biraz bozularak taşındı. Bizim fanatik liberal bir iktisatçı vardı, rahmetli oldu. O doğru çevirmeye çalıştı. Serbest değil, hür piyasa. Çünkü bunun İngilizcesi free market. Yani hür piyasaları savunuyorlar. Türkçe’ye biraz yumuşatarak, fazla abartılı bulduğu için bu terminolojiyi Türkçe’ye taşıyanlar, serbest piyasa delmiş. Fakat açık ve seçik herkesin bildiği bir gerçeği tekrar vurgulayayım, böyle bir piyasa yoktur. Teorik olarak vardır. Belki kapitalizmin başlangıç aşamalarında, tam oturmamakla birlikte ona benzeyen piyasalar, mal piyasaları olmuştur ama işgücü piyasaları da olmamıştır. İşgücü piyasası için geçersizdir ama mal piyasaları için benzer biçimde olmuş olabilir fakat o tarihten bu yana bir teorik modeldir, ondan ibarettir.

Bunu tarıma taşıdığımız zaman, hele üçüncü dünya tarımına taşıdığımız zaman, bunların savunduğu serbest piyasa modelinin şu özelliği taşıdığını yine herkes biliyor. Basit şeyleri hatırlattığım için biraz sıkılıyorum ama doğruları tekrar ve tekrar hatırlatmakta önem var. Milyonlarca bireysel küçük üretici, çünkü tarım her ne kadar dünyanın şu veya bu köşesinde bazı ülkelerde büyük mülkiyete, plantasyon tarımına, oligarşik siyasi yapılarla bütünleşmiş özelliklere sahipse de, tümünü kapsadığımız zaman Türkiye dahil, Afrika dahil, Asya ülkelerinin büyük bölümü dahil, tarım esas olarak, her malda, her üründe milyonlarca küçük üreticiyle son tahlilde az sayıda çok uluslu veya uluslararası, ulus ötesi şirketin karşı karşıya geldiği bir piyasa biçimidir. Bu piyasa biçimine serbest piyasa demek için, serbest teriminin anlamını bilmemek lazım. Bunu eğer iktisat dilinde tam rekabet piyasası kastediliyorsa, onunla da en ufak ilişkisi olmadığını bilmemiz lazım.

Çok sayıda oligopsoncu piyasa tipidir bu. Üretici ve satıcının çok sayıda olduğu, alıcının az sayıda olduğu piyasalardır. Bunları konuyla ilgili olan arkadaşlarımız biliyorlar. Gıda ürünlerinde bile artık son tahlilde süpermarketlerin hakim olduğu meta zincirleri oluşmuştur. Meta zincirlerinin bir

ucunda milyonlarca üretici, öbür ucunda da 30, 40, 20, 5, 6 tane büyük alıcı var. Ara aşamaları var. Bazen nihai aşamaya kadar uzanıyor, bazen kesiliyor.

Bizim gibi gariban ülkeler tarihsel deneyimlerinden hareketle bu durumu algılamışlar ve bu kadar eşitsiz piyasa koşullarına karşı kendilerini savunacak tek aygıtın devlet olduğunu belirlemişler. Ve tarihsel olarak şu veya bu konjonktürden geçerek, devlet aygıtını bu eşitsiz piyasalara araya sokuvermişler. Eşitsizliği bir ölçüde azaltıyor. Tamamen ortadan kaldırmıyor çünkü rekabet konumunda olan çok sayıda ülke oluyor o zaman. Yani bütün üreticisi ve ihracatçısı 10-15 ülke, işte kahvede benzer. Fakat azalıyor.

Peki bu niye giriyor araya? Hemen söyleyeyim, kötü niyetle de giriyor olabilir. Bizim kendi toplumlarımızın tarihi pırıl pırıl tertemiz sicile sahip değil. Bazen giriyor araya, yiyicilik yapmak için giriyor. Ama bir genelleme yapacak olursak, birkaç maksatla giriyor. Tarımın çok büyük bir sektör olduğu, gelişmenin ilk aşamalarında eğer sanayileşme tutkusu içindeyseniz, tarımı işgücü veya ürün olarak elde etmek için bir başka hareket noktanız yoktur. Dış dünyadan size kaynak pompalanmadıkça, kullanmak zorundasınız. Yani tarım kalkınmanın kaynak yaratıcı bir artık yaratan sektörü olabilir.

İki, kalabalık üretici kitlelerine sahip bir sektör, dünya piyasalarında uzun dönemde fiyatı düşen, kısa dönemde anormal dalgalanmalar gösteren ürün türlerine karşı korunmak zorundadır. Çünkü eğer küçük mülkiyet ve küçük üretimi, dünya piyasalarının insafsızlığıyla baş başa bırakırsanız çöker, yok olur, üretimden kopar veya başkalarının eline kaptırır. Dolayısıyla bizim gibi ülkeler şu veya bu tarih dönemecinde iyi niyetle veya şartların zorlamasıyla veya siyasi iktidarlar kitle tabanları için çiftçisini koruma ihtiyacı duyuyor. Yani dünya piyasalarında fiyat çöküntülerine ve dalgalanmalara karşı koruma ihtiyacı ve bunu sağlayabileceği tek mekanizma, araya koyduğu işte ismi ne olursa olsun, pazarlama kurumlarıdır.

Dolayısıyla ister vergiler, ister korur, isterse sadece bir bölüşüm politikasıyla eğer gücü varsa yani ekonominin içinde kaynak üretme imkanı varsa başka sektörlerden çiftçisini korur, tüketicisini de korur. Çiftçiye yüksek öder, buğdaya yüksek fiyat, ekmeğe de sübvansiyon vermeyi düşünebilir. Becerebilir, beceremez ama işte bütün bunlar tarım politikalarının hükümleridir.

Bunu ortadan kaldırmaya çalıştılar, büyük ölçüde de muaffak oldular. Sonunda Dünya Bankası: "Piyasa dostu reformlar bazen kırsal yoksullara zarar verdi. Tarımsal piyasaların serbestleşmesi belli koşullarda yoksul çiftçilere zarar verebilmiştir" itirafında bulunuyor. Dolayısıyla dillerini değiştirme ihtiyacı duyuyorlar.

O kadar çok eleştiri alıyorlar ki ve bazı arkadaşlarımız safdilane "Dünya Bankası görüş değiştirdi" diyor. Devleti tekrar arka kapıdan sokuyor diyor. İşte 2008 yılında Dünya Bankası'nın meşru yıllık Dünya Kalkınma Raporu, "Kalkınma İçin Tarım" diye başlık taşıyor, fakat aradan okuyun bütün o cila rağmen eski görüşleri değişmemiştir.

Şunları söyleyeyim, tek tek onun yeni raporun sakatlıkları üzerinde durabilirim. Fakat bir noktayı vurgulayarak, konuşmama son vereyim: Vurguladığı bir şey ticaret serbestisi. Yani tarımsal ticaret serbestleşmeli. Burada model yapıyorlar, diyorlar ki eğer genel olarak iki taraflı serbestleşme olursa, yani hem gelişmiş ülkeler, metropol ülkeler, hem de çevre ekonomileri topluca tarımsal korumayı, dış ticarete korumayı ortadan kaldırırlarsa iki tarafın da refahı artacaktır. Genel denge modelleri yapıp hesaplıyorlar, kim ne kazanacak, ne kaybedecek, herkes kazanacak sonucunu veriyor.

Şimdi değerli izleyiciler bu model baştan aşağıya sakattır. Meşhur Ricardo'nun daha sonra neoklasik iktisada taşınmış olan karşılaştırmalı üstünlükler teorisine dayanır, teorik olarak. Bu teoriyi hayırhah yorumlarsanız, şudur söylediği; her ülke göreceli olarak en ucuz ürettiği malda uzmanlaşırsa toplumun refahı artar. Göreceli olarak yani her malda daha pahalı üretiyor olabilirsiniz ama göreceli olarak bu pahalılık derecesinin farkının en az olduğu üründe uzmanlaşın o zaman refahınız artar. Yani İngiltere ile Portekiz arasında kumaşla şarap mukayesesini yapmıştır. Bu aslında hayırhah yorumla şu anlama gelir: Herkes bunu yaparsa sonuç iyi olur. Ama problem şudur: Gerçek hayatta bu işlemez, işlememiştir. Ucuza yapan satar prensibi işlemiştir. Ucuza piyasaya arz eden satar. Pahalıya arz eden kaybolur, yitirir. Ucuza arz eden de kendi arka planında her türlü sübvansiyon ve desteği kullanan diyelim Amerika Birleşik Devletleri'dir.

48

Göreceli mukayeseler, maliyetler açısından örneğin Batı Afrika ülkelerinin elbette pamuk üretip ihraç etmeleri lazım. Hayır. Amerika daha ucuza sattığı için onların pamuk üretim ve ihracatını tahrip etti ve yok etti. Niye daha ucuza satıyor? Çünkü pamuk üreticisine, pamuk çiftçisine açıktan, üretim veya ürün başına değil, açıktan para dağıtıyor. Açıktan para alan adam da pamuk ürününü maliyetinin altında fiyatlarla ihraç edebilip, Batı Afrika'nın üretimini yok edebiliyor.

Haiti, pirinç üretmek, satmak ve karnını pirinçle doyurmak zorundadır. Ama Amerika'nın sübvansiyonlu pirinç üretimi nedeniyle, Amerika gümrüklerini indirttiği için Haiti'de pirinç üretimi yok oluyor yavaş yavaş... Dolayısıyla Amerika Florida kaynaklı pirince mahkum kalıyor ve bu mahkumiyet sonunda pirinç fiyatları 1 yıl içerisinde yüzde 60-70 çıktığı zaman açlık ayaklanmaları oluyor.

Bu örneği ürünler bazında, ülkeler bazında artırıp çoğaltabiliriz. İşte gıda hükümleri, ülkelerin kendi kaderlerine hakim olma konusunda, tarım, tarım politikaları konusunda; kendi fikir birlikleri, teknik birlikleri, tarihsel birlikleri ve toplumsal birlikleri ile köylü üretiminin tarihten gelmiş gelenek ve birliklerini kullanarak, kendi geleceğini tayin etme hakkı anlamına gelir.

Benim şimdilik söyleyeceklerim bundan ibaret, saygılar sunarım.

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GIDA SORUNU, ÇEVRE ÜLKELER VE KÖYLÜLÜK

Ergin YILDIZOĞLU
(Cumhuriyet Gazetesi Londra Temsilcisi)

Öncelikle çok teşekkür etmek istiyorum, beni buraya davet ettikleri için. Ben 25 seneden beri tarım sorunuyla ilgilenmiyorum. Genel olarak ticaretle, uluslararası ilişkilerle ilgileniyorum ama tarım sorunu hakkında bir hafızam var. Sürekli gıda güvenliği sözcüğüyle karşılaşırıyordum ve neoliberalizm ile gıda güvenliğini bir arada gördükçe de, şimdi ifade edemeyeceğim kadar ağır laflar söylemek geçiyordu içimden. Ama bir dönüp bakma şansım da olmuyordu. Dolayısıyla beni burada konuşmaya, bir yazımdan ötürü davet ettikleri için çok teşekkür etmek istiyorum, dönüp bir bakmak durumunda kaldım ve benim için de gerçekten önemli bir aydınlanma süreci olmaya başladı bu süreç.

49

Dolayısıyla biraz da kendi öğrendiklerimi aktarmaya çalışacağım ve güvenlik kavramı üzerinden gitmeye çalışacağım, en son hükümlanlığa geleceğim. Çünkü benim hep duyduğum, uluslararası ticaret ilişkileri içerisinde izlediğim hep gıda güvenliği kavramı. Ve neoliberalizmin gıda güvenliği kavramına 3 noktadan çok şiddetli vurduğunu görerek ben ilk gözlemlerimi yapmaya başladım.

Birincisi, kendi doğal koşullarına uygun biçimde şekillenmiş, ülkelerin tarım – gıda rejimlerini yıkıyor neoliberalizm. Köylülüğü, ekonomisiyle, kültürüyle birlikte imha etmeye başladı. Hem de kırdan çıkan nüfusa yeni bir çalışma alanı ve güvenlik ağı sunmadan.

İkincisi, tarım ürünlerinin fiyatlarını yerel maliyet koşullarından koparıp uluslararası piyasalara tabi kılarken, borsalarda spekülasyon konusu haline getirmeye başladı ve dolayısıyla arz ve talebi tüketicinin gereksinimlerinden koparmaya başladı. Sonuç olarak yoksullaşmada çok büyük bir hızlanma görüldü.

Üçüncüsü, neoliberalizm dünyanın doğal kaynaklarının tüketimini hızlandırdı. Küresel ısınmaya büyük katkıda bulundu. Su krizini derinleştirdi. Buradan hareketle tarım sorununa çok ciddi bir ağırlık getirmeye başladı. Ben bu 3 saptamadan en son 2'si üzerinde durmaya çalışacağım.

Neoliberalizmden önce tarım ilişkilerine baktığımda, kabaca 1940-1970 arasında 2 gıda rejimi benim dikkatimi çekti. Birincisi, Amerikan tarımındaki hızlı makineleşmeyle ve depresyon sırasında Amerika'da 1920-1930'larda verilen desteklerle –ki destekler kaldı, daha sonra gitmedi- ve aynı zamanda uygulanan korumacılıkla oluşan aşırı üretimin önce Avrupa'ya sonra da gelişmekte olan ülkelerin piyasalarına gıda yardımı adı altında pompalandığı bir rejim var. Bu rejim üstelik yönetici sınıfların işine geliyordu, çünkü hem kırsal yapılar parçalanıyor, dolayısıyla proleterya ihtiyaçları karşılanıyor sanyide kullanmak için, hem de ucuz gıda maddeleri elde edebiliyorlar. Ama tarım çözülmeye devam ediyor.

Buna paralel olarak bir ikinci rejim dikkatimi çekti bazı ülkelerde. BORTAV hocamız da buna değindi, araya devletin girdiği ve ülkelerin kendi tarımlarını çeşitli yöntemlerle destekledikleri bir tarım rejimi. Bu tarım rejiminde ise yerli ürün çeşitliliği yaşamaya devam ediyor, ekolojik zenginlik var olmaya devam ediyor. Bir ölçüde, tarımsal sınıfların çözülmesi de daha yavaş yaşanıyor.

50

1970'lerin sonunda önemli bir değişiklik olmaya başladı. Amerika'da faizlerin hızla yükseltilmesinin tetiklediği bir süreçte, gelişmekte olan ülkelere hatırlayacaksınız, ciddi bir borç krizi yaşandı. Birçok ülkenin ekonomisi (o zaman Türkiye'yi de hatırlayabiliriz), dış kaynak bulamadığı için 70-80'lerin sonunda durma noktasına geldi ve panik halinde dış kaynak peşinde koşmaya başladılar. Mali yardım aramaya başladılar. O sırada IMF ve Dünya Bankası bu borç krizine müdahale etmek için hazırlıklarını yapmaya ve borç isteyenlerin karşısına koyacakları listeyi de oluşturmaya giriştiler. Bu liste işte neoliberalizm diye bildiğimiz liste, her borç isteyen ülkenin karşısına getirip konuldu. Ülkeler de hem ekonomik durumlarının sıkışıklığı, hem iktidardakilerin, iktidarlarını sürdürmek için kaynak gereksinimi olduğu için bu anlaşmaları kabul ettiler. Neoliberal politikaların etkisiyle verilen destekler tarımdan kaldırılmaya başlandı. Gümrük korumaları kaldırıldı. Netice itibarıyla olan şöyle bir şeydi: Gelişmekte olan ülkeler tarımını, esas olarak gelişmiş birkaç ülkenin, özellikle Amerikan ve ABD tarımının rekabetine açmak durumundaydı.

Burada rekabette şöyle bir durum var. Gelişmiş ülkelerin tarafında 50-60 milyon kadar bir tarım nüfusu bulunuyor. Öbür tarafta ise yaklaşık 3 milyarlık bir tarım nüfusu var. Bu 50-60 milyonluk bölümde birim başına 1-2 milyon kilogram verim almak mümkün. Halbuki büyük çoğunluğu geri kalanın 50 bin kilogram elde ettiği zaman çok iyi diyor. 2 binin altında verim elde edenler var. Bu ikisinin rekabet etmesi hiçbir şekilde mümkün değil. Dolayısıyla bu politika bir anlamda kitle imha silahına dönüşmeye başladı. Üstelik Amerikan çiftçisinin aldığı destek, gelişmekte olan bir ülkedeki bir küçük çiftçinin 1 yıllık gelirinin 100 misline falan ulaşıyor. Dolayısıyla ortada son derece haksız bir rekabet ilişkisi var ve bu köylünün yaşamını sürdürme şansı yok.

Bu sırada iki gelişme daha yaşanıyor. Bunlardan bir tanesi bu ülkelerde borç ödeme süreci başlamış. Bütün kaynaklar IMF politikası içinde dışarıya yönlendiriliyor. Bu yüzden döviz kazanmak, ihracatı kıskırtmak gerekiyor.

Bunun üzerine hükümetler tarımı 1-2 ürün üzerinde uzmanlaşmaya zorlamaya başlıyorlar, dışarıdaki gereksinimler doğrultusunda, ihracata yönelebilecek biçimde... Dolayısıyla bu sefer üretim giderek yerel koşullardan uzaklaşmaya, tarımın çeşitliliği yok olmaya başlıyor. Kaynaklar bu birkaç ürün üzerindeki üreticiye gidiyor. Bu sırada da diğer ihtiyaçlar giderek ithal edilmeye başlanıyor ve bu ithalat yerli üreticiyi artık çökertmeye ve yok etmeye doğru gidiyor.

Durumun nasıl vahim bir şekilde yaşatıldığını görmek için 1-2 örnek vereyim. Öncelikle beni çok çarpan bir örneği aktaracağım. Gana'da genel olarak tarım üretiminde su sıkıntısı var. Fakat Gana İngiltere'ye paketlenmiş, yıkanmış yeşil salata satıyor. 1 paket yeşil salatanın İngiltere'de rafa gelmesi için harcanan su miktarı 50 litre. Gana'da ise su sıkıntısı var. Ama ben İngiltere'de yaşıyorum, bunları alıyoruz. Artık almıyorum, bunu öğrendikten sonra. Ama şu gerçek ki, herkes alıyor ve ciddi para ödüyor. Pahalı bir şey ama ödenebiliyor buna.

Pirinç piyasalarından bazı örnekler vereyim. Kamerun örneğin, 1994-2004 arasında ithalatı yüzde 100 artmış. Kullanılan topraklar yüzde 30 azalmış. Fildişi kıyısında yerli üretim yüzde 40 gerilemiş. Nepal'da yüzde 25 gerilemiş. 1970'lerde pirinçte kendine yeterli olan Gana, 2003 yılında pirincin yüzde 64'ünü ithal eder duruma düşmüş. Bu gelişmeler Zimbabwe, Kamboçya, Etiyopya, Filipinler ve Vietnam için de geçerli.

Bir tane arada garip, enteresan bir örnek var o da Malavi. Geçen sene dünyada gıda krizi oluyor, Malavi'de hiç kriz yok. Çünkü Malavi IMF, Dünya Bankası politikalarını hiçbir şekilde kabul etmemiş tarımda, tarımını korumaya ve desteklemeye devam etmiş ve gıda krizi gelip vurduğunda Malavi'ye hiçbir şey olmamış!

Gelişmiş ülkelerde körüklenen tüketim eğilimleri, ister istemez işlenmiş tarım ürünlerini gerektiriyor. Dolayısıyla bu alanda da çok uluslu şirketler egemen. Bunların gelişmekte olan ülkelere girişi gittikçe hızlanıyor ve bunlar artık neoliberalleşmiş, piyasa devletleri haline gelmiş devletlerin de yardımıyla giderek toprakları ele geçirmeye, üretimi denetlemeye başlıyorlar. İyi toprakların çoğunluğunu köylüden arındırıp, ellerine alıyorlar. Çünkü bunlar döviz getiriyor. Bu arada çalışırken, çevre koşullarına hiçbir şekilde itibar etmiyorlar, denetime tabi olmuyorlar, suları kullanıp ziyan ediyorlar. World Watch Enstitüsü, "bunların yarattığı yıkım sömürgeci orduların yarattığı yıkımdan çok daha büyük bir yıkımdır ama yasal yollardan yapıldığı için kimsenin dikkatini çekmiyor" diyordu.

Dolayısıyla neoliberalizm sayesinde ülkelerin ekonomileri, yerel koşullara uygun, belirli tarihsel ürün çeşitliliğine dayalı tarımları yıkılmaya başlıyor. Buna bağlı köylü yaşamı, kültürü yıkılıyor. Bu arada halkın gıda tedarik sorunu dünya piyasasına bağlanıyor. Çarpık kentleşme de hızlanarak yeni ekolojik ve sağlık sorunları yaratıyor. Dolayısıyla gıda güvenliği sorunu bu andan itibaren artık egemenlik sorunu haline gelmeye başlıyor.

2000 yılında biliyorsunuz birden bire gıda kriziyle karşı karşıya kaldık. Mali kriz patlak verince gıda fiyatları tavana çarpmaya başladı. Çünkü mali pi-

yasalarda oynayan insanlar, güvenli alanlara kaçmaya karar verdiler ve doğru emtia piyasalarına koştular. Emtia piyasalarına koşmalarıyla, paranın emtia piyasasına gitmesiyle birlikte çeşitli metallerin yanı sıra gıda fiyatlarında da hızlı artışlar başladı. Örneğin buğday fiyatları 1 yılda yüzde 120 arttı. Pirinç fiyatı yüzde 75 arttı. Şimdi dünyada 3 milyar köylüyü de kapsayan büyük bir yoksul sınıfı var ve bu yoksul sınıfın bütçesinin içinde gıda yüzde 80 oranında. Dolayısıyla kitle imha silahını bunun için kullandım. Bu koşullarda insanlar çok hızla yoksulluğa ve yaşanamaz koşullara itiliyorlar.

Buradan köylülüğün önemi üzerine bir şeyler söyleyerek zamanımı bitirmek istiyorum. Şimdi itiraf etmeliyim ki, 1990'lara kadar benim kafamda özellikle küçük köylülük tasfiye edilmesi gereken bir şeydi. Verimsizdi, bunlardan kurtulmak ve sanayileşmek gerekirdi. Fakat hiç ummadığım bir yerde edilen bir laf beni bir anda kendime getirdi. Jacques Chirac'ın çok güzel bir lafı var. O da kendi köylüsünü korumak için çabıyor, diyor ki, "Köylülük salt bir ekonomik olay değildir, aynı zamanda Fransa için bir kültür hazinesidir." Ne demek istiyor bu adam diye düşünmeye başlayınca hemen aklıma şaraplar, peynirler, çeşitli başka şeyler gelmeye başladı. Derken küçük köylü tarımına yönelik "verimsizdir" fikrinin yanlış olduğunu kavramaya başladım zaman içinde. Çünkü küçük köylü tarımı verimsizdir üzerine yapılan hesaplar, doğrudan pazar açısından bakılarak yapılmış. Son derece kısa vadeli hesaplamalar bunlar. Halbuki köylülüğün doğası gereği başka etkileri var çevresine. Dolayısıyla toprakların genetik çeşitliliğini korumak, toprağın yaşamını sürdürmesine yardım etmek, nüfus hareketleri üzerindeki olumlu etkilerini göz önüne almaya başladığımız zaman verimlilik çok daha yüksek. Özellikle uzun vadede büyük işletmelerden çok daha yüksek bir verimlilik haline gelmeye başlıyor. Bu konuda birtakım çabalar da dikkatimi çekmeye başladı.

Nihayet son olarak Via Campesina, Köylü Yaşamı Hareketi ve Brezilya'daki Topraksızlar Hareketi'ni gerçekten izlemeye başladığımda, özellikle bugünkü dönemde köylünün çok önemli olduğunu bana düşündürtmeye başladı. Çünkü bu köylülük, benim de çok sinirlendiğim ve mücadele etmeye çalıştığım bir şeye karşı, sermaye ve neoliberal küreselleşmeye karşı mücadele ediyor. Kentlerde, gecekonduarda çürümek istemiyor. Kıra dönüp tarım yapmak, kendi deyimiyle, toprak anaya sahip çıkmak istiyor. İlk anda romantik ve geriye dönüş gibi görünüyor ama dikkatle bakınca örneğin demokratik bir talep bu her şeyden önce, kimi insanlar böyle yaşamak istiyor. İkincisi, bu talep insanlığın genel çıkarları ile çok iyi uyuyor. Kent nüfusunun azaltılması, tarımın gıda güvenliğinin yerleştirilmesi yani hükümlerlik altına alınması, toprakların yeniden işlenmeye başlanması gibi gereksinimlere uygun. Tarımda genetik zenginliğin korunmasına yardım eden bir talebi var. Kültürel çeşitliliğin korunması son derece önemli. Bu konuda yararlı hareketler bunlar. Dahası eğer desteklendiği takdirde, gerekli eğitim, çalışma olanakları doğru dürüst sağlandığı takdirde onların tabiriyle bir köylü modernleşmesi ve giderek demokratikleşmesi süreci söz konusu. Ve bu da tabi ki ülkelerin siyasal, sosyal dokularını son derece güçlendirici bir etki.

Nihayet neoliberalizmin köylüye yaptığı saldırı, bir şeye daha dikkatimi çekti benim. Köylüye yapılan saldırı aynı zamanda emekçilere yapılan bir saldırı. Çünkü köylülüğün tahribatı ile birlikte emekçiler çok daha düşük ücretleri kabul edecekleri bir sosyal coğrafya içinde kalmaya başlıyorlar. Bu nedenle Via Campasina hareketinin sözcüleri, “Biz geriye bakan bir hareket değiliz. Biz ileriye bakan, yeni bir yaşam tarzını düzenlemek isteyen bir hareketiz” diyorlar.

Bu kırsal hareket ve köylülüğün korunması ve piyasa karşısında korunmanın yollarını bulmak, günümüzde insanlığın genel çıkarları ile örtüşen bir hale gelmeye başladı. Ekolojik sorun açısından önemli. Bitki türlerinin ortadan kalkmasını engellemek için önemli. Kentlerin yeniden yaşanabilir hale gelmesi için son derece önemli. Ve toplumda demokratikleşmeyi ve uzun süredir geri itilmeye başlanan modernleşme sürecinin devam edebilmesi için de son derece önemli.

Teşekkür ederim.

GIDA EGEMENLİĞİNİN BESLENME VE SAĞLIK BOYUTU

Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL
İ.Ü. Çapa Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi

Çok teşekkür ediyorum sayın Başkanım. Değerli katılımcılar, beni bir hekim olarak aranızda davet ettiğiniz için bu paneli düzenleyenlere çok çok teşekkür ederim. Dr. Gökhan Günaydın Bey ile birkaç yıl önce İstanbul'da tohum toplantısında iyice birbirimize girdiğimiz, kavga ettiğimiz olay sonucu tanıştım ama büyük aşklar büyük kavgalardan doğarmış. Kendileri bizi kırmadı, geçen sene hekimlere yönelik yaptığımız bir beslenme paneline çok büyük renk kattılar. Çünkü ben şunu görüyorum, sizler gıda üretiminden sorumlu olanlar ve insan sağlığından sorumlu olanlar biz hekimler, gıdaya ve beslenmeye farklı bakıyor. Bu nedenle ortak bir akıl üretmek zorundayız.

55

Gökhan Başkanım ile kavgamız şuydu: Son derece toplumsal duyarlılıkla Türkiye'nin kaynakları yurtdışına gitmesin diye 'ayçiçeğı yağı Türkiye'de daha çok üretilmelidir' diyordu, ben de 'ayçiçeğı yağı insanı öldürüyor, asla tüketilmemelidir, hatta kapı menteşesi bile yağlanmamalıdır' diyordum. Şimdi bu görüş farkını bir tabana oturtmak zorundayız, bir ortak akıl oluşturmak zorundayız, o yüzden aranızda bulunmaktan çok büyük keyif duyuyorum.

Yaşamı sürdürebilmek için gerekli besin öğelerinin alınmasıdır beslenme. Yeterli enerji yanı sıra protein ve yağ asitleri, vitaminler, mineraller ve antioksidanlar insan sağlığı, hayvan sağlığı için de tabi ki gerekli besin öğeleridir. Bunlarda olan eksiklikler, açlık olarak karşımıza çıkar. Açlık, büyüme, bedensel ve ruhsal sağlık için gerekli besin maddelerinin alınmamasıdır. Çok iyi bildiğiniz gibi biraz önce saydığımız gereksinimlerden enerji ve proteinin birlikte eksik olduğu açlığa marasmus denir. Bu ikisi de makro nutriyenttir. Yani kaba besin öğesidir. Sabahki konuşmalarda buna çok değinilmedi ama biz açlığı bir makro nutriyent eksikliği, bir de mikro nutriyent eksikliği diye ikiye bölmek zorundayız. Diğer bir makro nutriyent eksikliğine bağlı açlık, kwashiorkor dediğimiz aminoasit eksikliği, özellikle de albimin eksikliğine bağlı son derece büyük ödemlerle seyreden tipik bildiğimiz şiş göbekli Afrikalı çocukların tablosu olan açlıktır.

Tamam ama bu açlık neden kaynaklanıyor? Dünya Bankası Başkanı Robert Zoellick, Nisan ayında gıda fiyatlarının artışı sonucu 44 milyon insanın

daha açlık sınırında yaşamak zorunda kaldığını söyledi. Daha sonra Dünya Bankası ve IMF'nin ortak toplantısında bu 44 milyonu revize edip 100 milyon diye düzeltti. Dünya Bankası şu anda açlığı 967 milyon insan olarak dile getiriyor. Peki gıda fiyatları arttı da, niçin arttı? Küresel ısınmadan arttı, nüfus artışından arttı. Tarımsal ürünlerin yakıt olarak kullanılmasından arttı da, 2015'te niye düşecek bunlar? 2015'te daha mı az insan yaşayacak? 2015'te daha mı az kuraklık olacak? İddiaya göre 2015 yılında 2004 yılındaki gıda fiyatlarına geri dönecek. O halde burada başka bir oyun var. Gerçekten de böyle ve bu oyun bana yeşil devrimi hatırlatıyor. Çünkü tam Mart ayında, ya da nisan ayında İstanbul Forum 2008'de bir Dünya Bankası temsilcisi olan Mark Cleckner bu açlığı sadece GDO'lu tohum kullanarak giderebiliriz fetvasında bulundu. Yani hedef, nasıl birinci yeşil devrimde hibrit tohumlara pazar açmak idiyse, şimdi yapay bir fiyat artışıyla GDO'lara pazar hazırlamaktır. Yani ikinci yeşil devrimin eşiğindeyiz ve yine nedense Kazıklı Voyvoda aklımdan çıkmıyor bunları gördükçe.

56

Eğer dünyada 1 yılda olan ölümleri gözden geçirirsek, görüyoruz ki 58 milyon insan 1 yılda ölüyor. Hamilelik, yeni doğan ölümleri ve makro nutriyent eksikliklerine bağlı ölümler yüzde 30. Ama özellikle mikro nutriyent eksikliğine bağlı olan kronik hastalıklara bağlı ölümler çok daha fazla. Yani açlığı sadece bir makro nutriyent eksikliği açlığı olarak, Afrika'da gördüğümüz açlık olarak tanımlarsak, tablonun ancak üçte birini görmüş oluruz. Kronik hastalıklara bağlı ölümlerin tüm ölümlerin yüzde 60'ını bilirsek, tablonun aslında çok daha vahim olduğunu görürüz ve bu kronik hastalıklar dünya sağlık örgütünün tanımlamasına göre önlenabilir hastalıklardır ve çok büyük bir bölümü akciğer hastalıkları, duman, sigara, kirli su gibi bazı faktörler dışında hatalı beslenmeye bağlıdır, hatalı beslenmenin de en önemli öğesi mikro nutriyent açlığıdır. Bir de buna makro nutriyent fazlalığı da katılır. Sayın Mehmet Başkanım, açlık gelmez dediniz ama siz zaten açsınız. Atletik zayıflığınızla doğru söylemiyorum bunu, hepimiz açız. Çünkü öyle bir gıda egemenliği dayatmasında yaşıyoruz ki, yaşamımız için elzem olan bazı mikro nutriyentleri asla alma şansımız kalmadı. İşin kötüsü makro nutriyent eksikliği kolay gözükür. Kronik hastalıklara yol açan mikro nutriyent eksikliği hastalığı, birikmeli kronik bir hastalıktır. Hasta olduğunuzun farkında mısınız, hayır, ama hastasınız. Ben de hastayım.

Açlığı yeniden tanımlarsak, mikro nutriyent eksikliğine değineceğiz. Bunun en başında ne geliyor? En başında şu doğal tabloyu, şu yapay tabloya değiştirmemiz olması geliyor. Bu bir ahır. İnek nerede? İnek sadece buradaki makinelerin bir dişlisi gibi. Boynundan zincire bağlanmış, sadece çömelerek hareket edebildiği, kendi ekseninde bile dönemediği daracık yerlerde hapis, memelerine makineler bağlanmış, önünde bir makine yem dağıtıyor. İşte buradan çıkan süt, en önemli mikro nutriyent gereksinimiz olan omega-3'ten bizi yoksun bırakıyor. Gıda egemenliği mentalitesi omega-3 yağ asidinin sadece balıkta olduğunu bize dayattı. Hayır efendim. Dedelerimiz 4 bacaklılardan omega-3'ü alıyordu. İnsanoglu 450 bin sene önce kara avcılığını öğrendi, 300 bin sene sonra su avcılığını öğrendi ve 450 bin sene önce kara avcılığını öğrendiğinde elde etmiş olduğu omega-3 ile beyni 5 kat büyüdü, bedeni 2 kat büyüdü, kas kitlesi 3 kat arttı. İşte biz o hayvanı ahıra tıkip, maalesef sabah

filmde gördüğümüz gibi pancar küspesi ile beslersek, o zaman omega-3'ten yoksun kalırız. Omega-3'ten yoksun kalırsak, çok daha kolay şeker hastası, kalp hastası oluruz. Damarlarımız tıkanır, kan trigliserit düzey yükselir, pıhtılaşmamız artar. İşte bildiğiniz bütün kalp hastalığı, şeker hastalığı, kanser işte buna bağlı olarak artıyor. Sebep: İneği ahıra tıkamak, doğal besini olan yeşilden koparmak. Çünkü omega-3'ün esas kaynağı yosundur veya ottur. Balık yosun yediği için balıkta omega-3 var. Bizim dedelerimiz tereyağ yerken omega-3 alıyordu. Yani balık yağı alıyordu. O yüzden onlar 100 sene yaşıyordu. Hep duyarsınız, "benim dedem de sırf tereyağı yiyordu, 100 yaşında öldü." Hangi tereyağı? Bugünkü tereyağı mı? Hayır. Bugünkü tereyağı zehir. Çünkü hem bu mikro nutriyentlerden eksik, hem de gereksiz birtakım ilave zehirler içeriyor.

Bakın, çok basit bir açıklama. Bu bir damar hücresi. Hücre duvarı protein ve yağdan oluşur. Maviler omega-3. Bu sağlıklı bir damar hücresi. Bu damarda küçük bir yaralanma olursa tek bir trombosit aktifleşir ve burayı yamar, iş biter. Eğer ama biz vücudumuza yeterince omega-3 sunmazsak, gecekondu-nun duvarını örmek için kaliteli tuğla bulmazsak, kerpiçli olur. O zaman da vücut omega-3 bulamadığı için arasıdonik asitle bu duvarı örür. Arasıdonik asit bütün stres hormonlarının hammaddesidir, en küçük bir yaralanmada aşırı reaksiyon göstererek, yüzlerce trombosit aktifleşir, damar içinde pıhtı oluşur, işte enfarktüs. Niçin oldu? İnek ahırda olduğu için oldu.

Kalp kasındaki omega-3 miktarı ne kadar artarsa, enfarktüse bağlı ani ölüm riski o kadar azalır. Yüzde 90 oranında azaltmak mümkün. Biz sağlıklı normal omega-3'e kavuşsak, enfarktüse bağlı ölümü yüzde 90 oranında azaltırız. Omega-3'ün modern beslenme ile arzı az. Bir de ayçiçeği yağı, mısır özü yağı, soya yağı gibi omega-6 yağ asitlerinden zengin yağları tükettiğimizde omega-3'ün emilimi daha da bozuluyor. O yüzden ayçiçeği yağının bugün bağırsak kanseri yaptığını biliyoruz. O yüzden omega-6'nın bugün meme kanserini arttırdığını biliyoruz. Asla omega-6 yağlarını tüketmememiz gerekiyor.

Yeşil bitkiyle beslenen hayvanda omega-3 vardır. Mısır silajı yiyen inekte omega-3 aramayın. Omega-6'ya çok değinmeyeceğim, zararlı.

İkinci mikro nutriyent eksikliği, inek ahırda olduğu için yoksun kaldığımız konjüge linoleik asittir. Bu doğada bildiği en güçlü antioksidan maddedir. Siz kimyagerler aramızdasınız. Yaşlanma, malzeme eskimesi oksitlen sonucu oluşur. İnsanın yaşlanması da oksitlenme sonucu gelişir. En güçlü antioksidan CLA'dır. Sadece ve sadece yüzyun, keçi vardır. Doğal beslenen inek sütünde vardır. Aspir çiçeğinden elde edilen ve piyasada ilaç olarak satılan konjüge linoleik asit başka bir izomerdir, ne olur yanılmayın. Bu izomer kalp kasına zarar vererek kalp yetersizliğine yol açabiliyor. Lütfen yanılıp satın almayın. Sadece ve sadece doğal sütte var olan CLA bizim doğru konjüge linoleik asittir. Diğerlerinin tümü zararlıdır. CLA'dan zengin beslenen kadınlarda meme kanseri yüzde 60 daha az görüldüğü saptanmıştır. Şeker hastalığı çok daha az gelişmektedir. Vücutta yağ birikimi engeller. O yüzden şimdi aspir çiçeğinden elde edilen CLA'yı güzellik enstitülerinde satıyorlar. Yanılmayın ne olur, almayın, tüketmeyin. İşte inek ahırda olduğu için bundan da yoksun kalıyoruz.

Ne alıyoruz inek ahırda olduğu için damar sertliği yapan laurik asit, miristik asit ve palmitik asit. Doğal beslenen inek sütünde bu yağ asitleri çok azdır. Biraz önce öğle tatilinde birçok arkadaşın kahvesine süt tozu koyduğunu gördüm. Doğal bitkisel süt tozu. O nedir biliyor musunuz, palmitik asittir. Yani en çok damar sertliği yapan yağ asididir. Afiyet olsun.

Ayçiçeği yağı 40 derecenin üstünde ısıtıldığında doğada var olmayan trans yağı asitlerine dönüşür. Doğada var olmadığı için bunu vücudumuz yok edemez. Yediğiniz baklavanın margarininde de vardı, yine afiyet olsun. Bu trans yağ asitleri ölene kadar sizinle birlikte, hep anacaksınız bu toplantıyı. Zeytinyağını hiç konuşmama gerek yok, başka sağlıklı yağ yok şu anda.

Yine, gıda egemenliğinin baskısı sonucu doğal bitkiden bitki költürçülüğü ve yapay tarımsal üretime geçtiğimiz için antioksidan yani bizi yaşlanmaya karşı, hastalığa karşı koruyacak olan maddelerden yoksun bitki yemeye başladık. Bakın taş devrindeki bir insan o kadar kıt yeme imkanına rağmen bizden 5-6 kat fazla c vitamini alıyordu günde. Yani ben domates yerken hekim olarak, tarladan bellik bir alandan kaç ton domates aldığım hiç umurumda değil. Öyle bir verimlilik kavramı yok benim için. Ben o domatesten ne kadar likopen alacağıma bakarım. İsterseniz 10 milyon ton bir hektarda üretilsin, likopen benim ölçüm, domatesin ağırlığı değil. O yüzden tarımda verimliliği yeniden tanımlamak zorundayız.

58

İnekten kaç litre süt aldığım bir verimlilik ölçüsü olamaz. Ne kadar sağlıklı aldığım ölçü olması gerekir. 1 hektar tarladan 2 ton domates almışım, 0 likopenli, e çöpe at, bir işe yaramıyor o domates. Antioksidan miktarı ne kadar, vitamin miktarı ne kadar? İşte organik tarımın verimliliği burada. Organik tarımla ben ancak yeniden doğal, insan sağlığına yararlı sebze ve meyveyi elde edebilirim.

Taş devri insanı ile günümüz insanı karşılaştırıldığında, omega-3 taş devrinde bolca alınıyordu, bugünden 4 misli fazla. Çoklu doymamış yağ asidi, lif bolca alınıyordu. Normal tuz az, potasyum çok alınıyordu, protein çok alınıyordu. Antioksidan 3-5 kat daha fazla bulunuyordu. Rafine şeker hiç alınıyordu, şimdi sırf rafine şekerle doyuyoruz neredeyse. Çok az miktarda karbonhidrat alınıyordu, doğada var olmayan margarin, ayçiçeği yağından ya da salam sosisten elde ettiğimiz trans yağlar hiç yoktu, şimdi bol miktarda alıyoruz. İşte bunlar mikro nutriyent eksikliği ve makro nutriyent fazlalığına bağlı kronik hastalıklara ve ölümlere yol açıyor.

Konumuz gıda emperyalizmi olduğu için açlık yanı sıra pancar şekeri yerine mısır şekeri tüketiminin de nasıl bir sağlık sorunu yarattığına değinmek istiyorum. Biliyorsunuz pancar şekerinden şeker üretimi bile henüz 200 yıllık bir geçmişe sahip ama son 35-40 yıldır mısırdan şeker üretiliyor. Normal sakarozla, yani pancardan elde edilen şekerle, mısır şekeri arasındaki en önemli fark mısırdan elde edilen şekerin yüzde 85'e kadar fruktoz içerebilir olmasıdır. Ama hangi mısır şekeri kullanıldığı etikette yazmadığı için fruktoz-glikoz oranının ne olduğunu bilmiyoruz. Yüzde 45-55 olanlar da var. Yani yüzde 45 glukoz, yüzde 55 fruktoz. Ama biz fruktozun yüzde 80-85 olduğundan yola çıkmak zorundayız. Fruktoz meyve şekeri, doğal, zararsız. Yalan. Fruktoz insan vücudunda insülin salgılatmadan metabolize olduğu

için insülin salgılanmadığı için tokluk hormonu olan leptin de salgılanmaz. Habire yersiniz. Tokluk hissetmezsiniz. Amerika'daki şişmanlığın sebebi bu 30 yıldır. Mısır şurubundan üretilmiş meşrubat tüketiliyor, çikolata, gofret, bisküvi tüketiliyor ve tokluk oluşmuyor. Sadece bu mu problem, hayır. Tokluk oluşmaması yanı sıra fruktozun kimyasal zararları da var. Şişmanlığa neden oluyor, hızlı yaşlanmaya, direkt trigliserite dönüşüyor. Trigliseritler kolesterolü oksitleyerek damar sertliğine neden oluyor. İnsülin direncini bozarak, şeker hastalığına yol açıyor. Şeker hastalığının son organ hasarlarını artırıyor. Bakır metabolizmasını bozduğu için kemik erimesine, kansızlığa, bağ dokusu hasarına, damar hasarına, yüksek tansiyona yol açabiliyor. O yüzden 2001 yılında çıkartılmış olan Şeker Yasası'nı içime sindiremiyorum.

Şeker hastalığı 2025 yılında dünya çapında 3 kat artacak. Bu da işte makro nutrijent fazlalığına bağlı bir kronik hastalıktır.

Bütün bu beslenme ve kronik hastalıklar yani mikro nutrijent eksikliği, açlığı sonucu bağırsak kanseri 10 kat fazla, meme kanseri yüzde 50 artıyor, kalın bağırsak kanseri ağırlıklı olarak hatalı beslenme sonucu ortaya çıkar, normal beslense toplum, bu iktidarlar toplumunu sevip de bir beslenme politikası oluştursa, Türkiye'de bağırsak kanserine yakalanan hasta kalmaz. Kalp hastalığına bağlı erken yaşta ölümlerin, inme vakalarının ve şeker hastalığı vakalarının yüzde 80'i önlenabilir. Neyle? İnsanı seven politikalarla.

Çok uluslu şirketlerden sayın hocam da bahsetti, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası, IMF, üçlü çetesine yapılan baskı sonucu, bir ülke Dünya Bankası'ndan kredi istediğinde Dünya Ticaret Örgütü'nün yaptırımları IMF denilen köpek aracılığıyla o ülkeye dikte edilir ve işin daha da acı tarafı o ülkenin saygın politikacıları kendileri bulmuş gibi bir niyet mektubu yazar, sözlü aldıkları emir karşılığında ve ülkenin bütün beslenme modeli değişir. Buradan büyük bir rant elde edilir. Ayrıca oluşan kronik hastalıkların tedavisi için gerekli ilaçtan da yine bu çok uluslu şirketler büyük bir rant elde eder. Türkiye modelinde bu nasıl oluyor? Aynı şekilde oluyor. 2001'de nitekim Şeker Yasası, daha sonra çıkan Tarım Yasası, Tohum Te. Yasası, Tohum Yasası... Kanola dayatması IMF ile bize gelmiştir ve bütün çiviler çıkmıştır yerinden.

Gıda egemenliği diye bir kavramı ben kısmen kabul ediyorum. Egemenlik bütünsel bir kavramdır. Sadece egemenlik bayramı kutlanarak bir ulus egemen olamaz. Bir ulus nasıl egemen olur, bunu bize tarih öğretmiştir. Yalnız hatırlamamız gerekiyor. Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, 1 dakika daha rica edeceğim. Şu Birleşmiş Milletlerle de canım sıkılıyor. 45 yılda Dünya Gıda Programı'na 30 milyar dolar harcamış, şu kapitalist köpekleri kurtarmak için 2.5 trilyon dolar harcadı son 1 haftada. İlk başta 700 milyar dolardı batan bankaları kurtarmak için ayrılan para. 700 milyar dolarla Afrika'da 10 yıl süreyle açlığı gidermek mümkün. 700 milyar dolarla 16 yıl yağmur ormanlarını korumak mümkün. 700 milyar doların, 475'te biri ile 880 bin çocuğun malaryadan ölmesini önlemek mümkün.

Kapitalistler için başka söylenecek ne söz bulabilirim ki? Teşekkür ederim.

GIDA EGEMENLİĞİNİN YÖNETSEL BOYUTU

Prof. Dr. Birgül AYMAN GÜLER
AÜSBF Öğretim Üyesi

Gıda egemenliği gibi bir kavramı konuşmak üzere bir araya gelmek bu kadar önemli olur muydu, ben böyle düşünerek gelmedim doğrusu. Korkut Hoca, hocam zaten. Ergin YILDIZOĞLU'nun yazılarını büyük bir zevkle takip ediyorum, çok şey öğreniyorum. Ama Kenan Hoca ile tanışma fırsatım olmamıştı. Bu inanılmaz perspektif açan bir konuşmaydı, içinde çok şey var ama besin değeri itibarıyla verimlilik meselesi benim yönetim alanına ilişkin tartışmalardaki bakış açımı köklü bir şekilde değiştirecek. Ayrıca "öyle gıdanın egemenliği, giysinin egemenliği olmaz, egemenlik bir bütündür" deyişi de hangi kavramla karşılaşsam karşılaşayım, egemenlik söz konusu olduğunda o bütünlüğü hep bana hatırlatacak.

61

Ziraat Mühendisleri Odası'na gerçekten çok teşekkür ederim. Biz yönetimi çalışırken insan dokusunu da çalışıyoruz. Meradan çekip çıkartılmış ahıra hapsedilmiş inekten gelen kötü sağlık özelliklerine sahip nüfusun nasıl çok kolay boyun eğdirilebilir olduğunu gördük. Şimdi bu bağlantıyı çok daha açık gördüm. O yüzden gıda egemenliği kavramının aslında en başından beri savunduğumuz gıda egemenliği değil, bağımsız Türkiye kavramının ta kendisi olduğunu gördük.

Ancak Latin Amerika'dan gelen çıkış yolları söz konusu olduğunda gösterdiğimiz ilgiyi, Ziraat Mühendisleri Odası uzun yıllardan bu yana bağımsız tarım politikasını anlatıyor, neden ona göstermiyoruz. Latin Amerika'daki herhangi bir sokak gösterisi, herhangi bir iktidar değişikliği, bir küçük köylü deneyimi bizi kanatlandırıyor da, Türkiye'deki deneyimler söz konusu olduğunda niye kanatlanmak bir tarafa onu deneyimden bile saymama eğilimi sergiliyoruz? Bunu da bu toplantının çok önemli bir uyarısı olarak görüyorum doğrusu.

Biz Türkiye'de Kemalist devrimin bize verdiği ateşle, bu ülkede yaşadığımız deneyimle, bağımsızlık ve egemenlik denilen şeyi, hayatında hiç sömürgeciliği tatmamış insanlar olarak, mücadeleyle elde etmiş insanlar olarak çok iyi biliyoruz. Bunun deneylerine sahibiz, bunun fikirlerine sahibiz, bunu söyleyen öğretim üyelerine, uygulamacılara, yöneticilere, siyasi liderlere, odalara sahibiz. Ama bizde bir şey var. Kendi deneyimize, kendi bulduğumuz çözüme karşı bir hafifseme hali. Kenan Hocamızdan başka bir psikolog

bizi incelemeli. Burada kendi deneyimini değerlendirememesi problemini bir toplumsal hastalık olarak değerlendiriyorum ama birikimim daha fazlasına yetmiyor. Bu nasıl bir şey doğrusu onu açıklayamam.

Bu katiyen Latin Amerika deneyimini küçümsediğim anlamına gelmiyor. Aksine dünyanın her köşesindeki deneyimden çok şey öğrenebiliriz ama bizim ülkemiz 1920'de mazlum ülkelerin öncüsü olan ülkeydi. O deneyime sahip olan bir ülke olarak kendi ürettiğimiz çözümleri kendimizin duymaması, dolayısıyla bunu dünyaya armağan etmek üzere çalışmamamız bana çok önemli bir eksiklik gibi görünüyor.

Gıda egemenliği, ülkelerin kendi programlarını yapmaları, uygulamaları ve hakkaniyetli dağılım demek. Bu Ziraat Mühendisleri Odası'nın yayınlarından okuduğum kadarıyla bağımsız tarım politikası ve bağımsız tarım yönetimi yaratmak demek. Bu açıdan hem negatif, hem pozitif deneyimler var bizim heybemizde. Türkiye'nin Osmanlı döneminde bakanlıklar biçiminde örgütlendiği 1830'lu yıllara dayanan bakanlıklar tarihinde ziraat vekaleti, hariciye vekaletinin içinden doğar. 1830'lu yıllarda. Hariciye vekaletinin içinde bir ticaret meclisi, bir ziraat meclisi kurulur. Niye kurulur? Çünkü 1838'de İngiltere ile yapılan Balta Limanı Ticaret Anlaşması, 1930'lu yıllarda II. Mahmut'un Batı Avrupa ile yaptığı anlaşmalar doğrultusunda, Türkiye'de zirai ve ticari alanın yönetilmesi gerekir. Bu yönetim, hariciye vekaletince yönlendirilir. Hariciye vekaleti Batı Avrupa'nın o zaman Osmanlı'daki yönetim üssüdür.

62

Bu sanıyorum yeterince ilginç. Başlangıç olarak iyi bir nokta değil. Daha sonra kendi bağımsızlığını kazanır. Ziraat Vekaleti, Tarım Bakanlığı... Kendi gelişimini sürdürür. Bir araştırma konusu, acaba Tarım Bakanlığının genlerinde Anadolu ihtilali yaşanmış olmasına rağmen doğum anından kalma ne var? Türkiye'nin tarımsal varlığını araştırmak, buna dönük olarak özelliklerini saptamak, buna uygun politika ve yönetimi geliştirmek bakımından doğum noktasında bir hasar var mı? Doğrusu benim araştırma konularımdan biri olacak. Başka böyle bakanlıklar da var hariciye vekaletinin içinden doğan...

1800'lü yıllardaki gelişimden sonra 1928 ve 1932 yıllarında ilginç bir nokta daha var. Korkut Hoca'nın Türkiye'nin Ekonomisi kitabı, yanılmıyorsam, orada işlediği bir konu bu. Bilsay Hoca'nın çalışmalarında da var. Bu meselelere liberal açıdan bakan Yahya Sezai TEZEL'in çalışmalarında da var. Oralardan edinilebilir bir bilgi. Mustafa Şeref ÖZKAN'ın İktisat Vekili yönetiminde, ziraat vekaleti ile iktisat vekaletinin birleştirildiği bir dönem var. Ziraat kongreleri, iktisat kongrelerinin içinden yürütülmeye çalışıyor 3-4 sene kadar ve Mustafa Şeref ÖZKAN kendi arkadaşlarıyla beraber İktisat Vekili olarak ziraat alanını doğrudan yönetmek üzere halkçı, planlı devletçilik için adım atıyor. Sovyet sisteminden alınan çeşitli destekler var. Kadro Dergisi'nden alınan düşünsel destek var. Devlet Sanayi Ofisi ve Kredi Bankacılığı üzerinden yalnızca kamu yönetiminin tarımsal örgütlenişini değil, bağımsız, özel sektör biçiminde çalışanların da yönetimini üstlenen bir planlılık anlayışıyla harekete geçiyor. İlginç bir şey, Türkiye'yi ziraat temel olmak üzere sanai alanda geliştirmeyi hedefleyen iktisadi bütünü yöneten bir politika sahibi ve bunu örgütlemeye çalışıyor.

Temmuz 1932 kararları Türkiye Cumhuriyeti için belki de bugün yaşadığımız sömürgeleşme sürecini önleyecek nitelikte kararlar. Celal BAYAR önderliğinde Sümerbank Etibank formülünde somutlaşan piyasacı devletçilik formülüne yenik düşüyor. Burada yaşanan mücadele örtülü kalmış bir mücadele olarak görünüyor. Sonra ziraat vekaleti, ticaret vekaleti ve zaten 1949 yılına gelindiğinde adı ekonomi bakanlığı olan iktisat vekaletinin tarihe karışmasıyla zirai alanla, sınai alanın beraber değerlendirilebildiği otoritemiz kalmıyor. Uzmanlaşma adına her alan birbirinden muazzam ölçülerde kopuyor. Genel stratejisi aynı olsa bile uzmanların bir araya gelip çalışamayacakları kötürüm bir kamu yönetimi yaratılmış oluyor.

Öyle görünüyor ki bu kötürüm kamu yönetimi emperyalizmin işine yaramıştır. Kendi alanının bilgisine bir bütün olarak sahip olma yeterliği gösteremeyen bürokrasi, bütün iyi niyetine ve ideolojik savlarına rağmen Türkiye'yi yönetememiş. 1980'li yıllara geldiğimizde yine de Türkiye'yi yönetme iddiası olan bürokrasinin son derece bilinçli biçimde çözülüşüne tanığız. 1980'lerde yaşadıklarımızı biliyorsunuz. Hemen 1984'te alınan kararlarla Türkiye'de tarımda liberalizasyon politikası hayata geçti. Yalnızca hatırlatmak için söylüyorum, gübre liberalize edildi, tohumculuk liberalize edildi. Liberalizasyon anlamı açık: "Kamu faaliyet göstermesin, serbestleştirin, hürleştirin, kamu engel. Yerli yabancı arasında fark olmasın, bu küresel olana engel..." Bir taraftan kamunun ortadan kaldırılışı, bir taraftan da yerli ve yabancı şirketler arasındaki sözlü eşitlik, yabancı lehine kurulan yeni bir denge...

Liberalizasyonu özelleştirme politikası izledi. Özelleştirmede Türk Zirai Donatım Kurumu parça parça hiçbir şey üretmez hale geldi. TMO bütün çalışma usulleri değiştirilerek iş göremez hale geldi. Et Balık, SEK, vs. zaten elden çıktı. Kredi biçimindeki tarımsal girdinin patronu Ziraat Bankası, piyasa düzeyinde kredi vererek sübvans etmek politikasına dayalı davranırdı. Şimdi geldiğimiz nokta itibarıyla Ziraat Bankası bitti. Ziraat Bankası'nın hantal ve kayırmacı kredi sisteminden şikayet edenler Türkiye'yi Dexia'ya armağan etti.

Türkiye'nin Dünya Çiftçiler Günü'nde abartı mıydı bilmiyorum, 850 ilçe merkezinde düzenlenen törenleri Dexia ve Türkiye Ekonomi Bankası finanse etti. Dexia Denizbank, Türkiye'de Denizbank'ı, Tarışbank'ı alan Dexia. Yüzde 100 sermayesi yabancı olan Denizbank'tan söz ediyorum. Ve sermayesinin yüzde 51'i Katolik İşçiler Birliği biçimindeki STK'ların elinde olan bir organizasyondan söz ediyorum.

Sulama Kooperatifleri Birliği ile birlikte ZMO-YAYED ortaklığında, Ankara'da yaptığımız bir toplantıya Denizbankçılar da gelmişlerdi. Köylülerden birisi kalktı dedi ki, "Ziraat Bankası ile bir derdimiz olduğunda bir şekilde pazarlık masasına oturup çözüyorduk, Denizbank'tan aldığımız kredilere karşı çok şiddetli davranıyor Denizbank, ne yapacağız böyle?" Oradaki arkadaş, "Oyun oynamıyoruz" dedi, "İş yapıyoruz!"

Denizbank'ı eleştirdiğimiz zaman da, "Bizi çok eleştirmeyin" dedi, "Köylü tefecinin elinde inim inim iniyor, biz modern kredi sistemiyle köylüyü tefecinin elinden kurtarıyoruz." Biz de dedik ki, "Teşekkür ediyoruz, minnettarız.

Ama bizim düşündüğümüz şey biz köylüyü bu küresel tefeciden nasıl kurtaracağız?" Ona bir cevap veremediler.

Buradaki problem şu: Liberalizasyon, özelleştirme biçimindeki politikalarla, Türkiye kendi tarımsal politikasını yapamaz hale gelmiştir. Tarım Bakanlığı'nın çözülmesi son derece üzücü bir yapıdır. Hiç hastalıklarından, beceriksizliklerinden bahsetmiyorum; il-ilçe tarım müdürlüklerinin kötürüm hale getirilişi, tarlanın doğrudan doğruya transnasyonal şirketler tarafından gönderilmiş mühendise, Denizbank adıyla bu memlekette tarımsal krediyi yöneten Dexia'ya teslim edilmesine neden oldu. Bunun arkasından gelecek olan bellidir. Adımları atıldı, yüksek muhalefet nedeniyle sonuca erişemediler. Kamu Yönetimi Temel Kanunu ile bütün bakanlıkların taşrada örgütlenmesini yasaklıyorlardı. Bu demekti ki il tarım müdürlükleri, ilçe tarım müdürlükleri şimdi fonksiyon bakımından eritildi, o zaman taşrada çalışamaz hale getirilecekler, yasaklanacaklar. Türkiye'nin tarımsal üretiminde toprağın üzerinde bilfiil çalışma işini kim yapacak? İl Özel İdareleri dediler. İl Özel İdareleri, merkez yönetimle her türlü idari ilişkisi kopartılmış, il ve bölge genelinde Türkiye'nin değişik yerlerine göre, büyük toprak sahipleri ile (Bursa yöresinde Cargill ile örneğini gördüğümüz gibi) transnasyonal şirketlerin güdümünde bir yapılanmadır. Şimdiye kadar etkili değildi. Görevleri dardı. Ama bundan sonra göreceksiniz, İl Özel İdareleri Türkiye'de adeta 81 parça halinde çıkar savaşına girmiş, bir avuç büyük toprak sahibi transnasyonal, sözde çiftçi ve kreditorlerin oyun alanı haline gelecek.

64

Dolayısıyla hem yerelleştirme denilen şey, hem liberalizasyon denilen şey, hem de özelleştirme denilen şey ile tarım alanında Türkiye'nin kendini yönetme kapasitesi ortadan kaldırıldı. Şimdi gıda egemenliği denilen şeyin ülkenin bağımsızlık probleminden ibaret olduğunu yüksek sesle söylemek gerekiyor. Bunun için devletin, kamunun en güçlü şekilde yeniden örgütlenmesini talep etmek gerekiyor ve bu örgütlenme doğrudan tarımsal alanda hizmet veren üretici katmanların, kooperatifler biçiminde ortaya çıkması gerçekleşmedikçe başarıya ulaşamaz görünüyor. Kooperatif, sendika, devlet örgütlenmesini bağımsız Türkiye, demokratik Türkiye için geri çağırarak geri alıyor.

Teşekkür ediyorum.

TARTIŞMA BÖLÜMÜ

Oturum Başkanı: Değerli konuklar biraz geç başladık toplantıya. O nedenle soru ve katkılar bölümünde biraz dikkatli olmamızı rica ediyorum. Katkıdan ziyade soru olursa ve değerli katılımcılar da onları mümkün olduğunca kısa sürede cevaplayabilirlerse, bir sonraki oturumda seyahat etmek zorunda olabilecekler düşünceyle bunu özellikle rica ediyorum. Buyurun efendim.

SORU: Herkese merhaba. Mersin'den katılıyorum toplantıya. Bu toplantıyı düzenleyenleri kutluyorum, son derece yararlı oldu. Özellikle bu oturum bakış açımızı değiştirdi. Kenan Bey'i kutluyorum. Kendisini ayakta alkışladım. Ekolojik tarımı gündeme getirdi. Ben aynı zamanda Tüketici Hakları Derneği adına katılıyorum. Ekolojik tarım gıda konusunun ciddi bir boyutu. Olayın içinde olduğum için, doğal çalışmalar içerisinde tarımın da ne duruma geldiğini gördüğümünden ele alınması gerekiyordu. Ülkemize çok yakışan bir tarım şekli. Benim teklifim, bu konuyla ilgili büyük çaplı bir etkinlik yapalım. Bu etkinlik yerli değerleri içeren, ekolojik beslenmeyi, gıdayı içeren bir etkinlik olmalı. Mesela yerli malı haftası olabilir. Tarımı öne çıkaran, doğal yaşamı ve bütün değerleri öne çıkaran bir etkinlik öneriyorum. Hep birlikte böyle bir şey yaparsak çok mutlu olurum.

65

Ceren ÖRTEN (Kimya Mühendisleri Odası): Kenan Hocamın herhalde bir dil sürçmesi oldu, kimyagerler diye. Orada ciddi anlamda sıkıntı yaşıyoruz biz kimyagerler ile Kimya Mühendisleri Odası arasında. Onu hatırlatmak istedim. Benim sorum Korkut Hocama. Karşılaştırmalı üstünlükler mukayesesi diye çok güzel bir örnek verdi. Türkiye'nin bundan sonraki aşamalarda gıda ile ilgili nelerle yüzleşeceği ve ne önlem alması gerektiği ile ilgili bizim önümüzü açmak adına, ben Korkut Hocamızdan bir yeni örnek daha vermesini rica edeceğim. Diğer katılımcıların da ellerine sağlık, bu konuda ayrıca Türkiye ne yönde ilerlemeli diye sormak isterim.

Mehmet EFE (Ziraat Mühendisi): İki soru sormak istiyorum. Bence organik tarımın da tartışılması gereken bir yanı var. Şimdi organik dediğimiz şeyin sadece tohumunu örneğin sertifikasyonla bunu gerçekleştiriyoruz, kanıt olarak bunu koyuyoruz ortaya ve tohumunu da yurtdışından getiriyoruz.

Organik kavramıyla doğal kavramının tartışılması gerektiği ile ilgili bir cevap istiyorum. Bir de Birgül Hocama, bu yerelleşme aslında bizim genel bir sorunumuz. Yerelde çözmek gerekliliği, tarım anlamında da böyle, ürün deseninin planlanması ve yereldeki planlamanın ülke geneline yansıtılmasıyla ilgili sorunlar yaşıyor. Yerelleşme aslında genel anlamda çok mu kötü? Özel idareler iyi yönetilirse doğru hale gelebilir mi? Bölge kalkınma ajansları kuruluyor, bunların etkinlikleri ne olacak, özel idareler ile işbirliği anlamında neler olabilir? Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: Ben de teşekkür ediyorum. Yalnız sorularınız aşağı yukarı bir 3-4 saatlik cevabı gerektiriyor. Organik tarımdan Avrupa Birliği'nin ödeme ajanslarının yetki ve sorumluluk alanı da dahil olmak üzere pek çok konu... Ama bizim bugünkü oturumumuzun konusunu aşan durumlarda sayın konuşmacılardan onları göz ardı etmelerini rica edeceğim. Çünkü zaman kısıdımız gerçekten çok fazla. Buyurun hocam.

66

Prof. Dr. Korkut BORATAV: Şimdi bu karşılaştırmalı üstünlüklerin yaşanan biçimi şu anlama geliyor. Herhangi bir ürün meta haline gelip, uluslararası piyasada dolaşıma girdiği zaman onun fiyatının arka planında hangi katkıların, hangi etkenlerin olduğu dikkate alınmadan, ucuzsa rekabet gücüyle diğerlerini yok edebiliyor. Yani Amerika kaynaklı pamuk, mısır, pirinç ve soya Endonezya'daki soya üretimini, Meksika'daki mısırı, Haiti'deki pirinci çökertiyor. Çökerttikten sonra bu pek çok yerde gözlenen emperyalizmin genel bir kuralıdır: Önce çökert, sonra fiyatlar üzerinde kontrole sahip çık. Niye, "Asılacaksan İngiliz sicimi ile ası" demişler? Çünkü bir kere garantili yani kopmayacak. İkincisi ucuz. Hem ucuz, hem garantili gideceksin öbür tarafa. İngiliz sicimini almak için de ucuzlatıyor. Ucuzlattıktan sonra yerli sicimi yok ediyor. Yok ettikten sonra fiyatları istediği gibi manipüle ediyor. Üreticinin, çiftçinin, köylünün ve emekçilerin katılımıyla halkın gıda ve tarım hükümrânlığına tekrar sahip çıkması lazım. Her şey stratejiktir. Gıdayla ilgili bütün ürünler, bütün biçimiyle stratejiktir. Onlara sahip çıkmak lazım.

Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL: Çok teşekkür ederim. Gerçekten hibrit tohumla elde edilen üründe antioksidan ve vitamin miktarı daha az, doğal tohumla elde edilene göre. Doğal tarım tercih ama organik tarım bizim için bir alternatif olabilir. Sizler bunu benden çok daha iyi bilirsiniz. Sizler bunu takdir edeceksiniz ama ben gelip domatesteki likopeni ölçeceğim. Nasıl elde edeceğinizi siz bize göstereceksiniz. Sayın Ergin ÖZÜGÜR, Marshall planının ayrıntılarının sağlık problemlerini sormuş. Biraz önce de zaten değinildi, gerçekten Marshall planı Amerika'ya yeni bir pazar açma planıydı. 15 milyar dolar ki bugünkü satın alma değeriyle 100 milyar dolarlık bir yardımdı ama bütün Avrupa'ya Amerikan tarım ürünlerinin pazarlanması projesiydi. O çerçevede Türkiye'ye de ilk başta margarin üretimi için ucuz mısır yağını TL bazında sattılar. Bizim zeytinyağımızı da dolar bazında satın aldılar.

Toplumu zeytinyağına karşı soğutmak, o tadı unutturmak için. Ne zaman ki toplum o uyuz margarinlere alıştı, dolar bazında pahalıya bize mısır yağını sattılar ve zeytinyağımızı almaz oldular. Bu bir emperyal oyundu. Margarinin insan sağlığına zararlarını anlatmama gerek yok, hepiniz çok iyi biliyorsunuz. Şimdi trans yağ asidi olmayan margarinler çıktı ve margarin üreticileri övünüyor. Margarinin tek suçu bu muydu? Daha 50 tane suç sayayım size. Lütfen margarinini ne evinize, ne boğazınıza sokun. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Birgül AYMAN GÜLER: Bu sorunun çözümü konusu kuşkusuz çok boyutlu. Ama her çok boyutluluğun içinde bir sabit nokta vardır, burada da bir sabit nokta var. Buradaki sabit nokta zihniyeti değiştirmek noktası. Bize 30 senedir diyorlar ya, zihniyeti değiştirin... Şimdi biz söyleyeceğiz, zihniyeti değiştirin. Zihniyeti bağımsızlığa doğru çekeceğiz. Küreselleşme bunu emrediyor, yapacak bir şey yok kardeşimden, eğer ayakta durmak istiyorsak, bağımsız Türkiye için kendi programlarımızı kendimiz gerçekleştirmek zorundayız ve bu son derece mümkündür diyeceğiz. Bunun gerçekten mümkün olduğuna bütün aklım ve kalbimle inanıyorum.

Buzdolabı üzerine bazı yapıştırmalar vardır, orada “istekler olanaklarla sınırlıdır” diyor. Yani istek sübjektivitedir, olanaklar objektivitedir, nesnellikle sınırlıdır, ne yaparsan yap bazı durumları değiştiremezsin, ama o iş öyle değil. İstek, irade denilen şeyin elbette insana ait olmasından ötürü bir sübjektif, öznel tarafı var ama aynı zamanda irade nesnel bir şeydir, yalnızca öznel ile belirlenen bir şey değildir. O iradeyi başlangıç noktası, sabitemiz olarak alma zorunluluğumuz var. Böylece bütün dünyanın analizini, ülkemizin analizini ve gelecek doğrultuyu seçme gücüne sahip olduğumuzu önce içimize sindireceğiz. Biz sürüklenen sonbahar yaprağı değiliz. Kendi kendini yönetmeyi becerebilen onurlu insanlığın onurlu bir parçasıyız diyeceğiz. Bunun mümkün olduğunu ve böyle olursa yaşamın sürdürülebileceğini felsefecilerden talep etmek gerekiyor belki de. Bunu lütfen çok soyut bir şey diye almayın ya da ajitasyon anlamına söylüyor konuşmacı diye düşünmeyin, sabitin bu olduğunu düşünüyorum. Bunu kırmadığımız sürece kendi önerilerimizi kendi kulağımızın duymama problemini aşamayacağımızı düşünüyorum. Kendi dilimizi kendi kulağımız duymuyorsa bizi dünya nasıl duysun ki? Bizi hiç kimse, hiçbir yer duymayacak.

Yerelleşme problemine gelince, bugün Türkiye’de merkeziyetçilik adı altında idari vesayet sistemi, il özel idaresini ve belediyeyi Ankara’ya bağlar. Yeni kanunlar bu merkeziyetçiliğin mekanizmasını kırdı. Yerellik diye Türkçeye çevirdik, çok yeterli değil. Yerindenlik yerellik, yerel yönetimin özerkliği esasına dayanan, merkezin yetkilerinin ortadan kaldırıldığı bir sisteme, şu anda yerel yönetim kanunlarıyla döndük. İdari vesayet yetersiz yanlış bir uygulama mekanizmasıdır. Türkiye’nin yeniden örgütlenmesi gerekir, oradaki ilke demokratik merkeziyetçiliktir. Yerelden bütün girdileri yukarıya doğru taşımak ve o taşımayı yukarıda genelin ilkesi belirlendikten sonra yapmak, böyle aşağıdan yukarı bir mekik hareketi içerisinde işleyen, çok yerde denenmiş ve geliştirilmesi mümkün yeni bir ilke ile Türkiye’nin yönetim yapısına biçim vermek gerekir. Teşekkür ediyorum.

II. OTURUM

TÜRKİYE AÇLIKTAN NASIL KORUNUR ? (Tarafların Gıda Egemenliğine Bakış)

**Oturum Başkanı:Prof. Dr. Zümriye AKSU
H.Ü Kimya Mühendisliği Bölümü Öğr. Üyesi**

Değerli konuklar, sempozyumumuzun ikinci kısmına hoş geldiniz. Birinci oturumda gıda egemenliği ve neden olduğu açlık, bize olan etkileri nedir, bunları gördük. İkinci oturumda tarafların gıda egemenliğine bakışını inceleyeceğiz. Türkiye açlıktan nasıl korunur, bununla ilgili gıda egemenliği ve Türkiye'nin alacağı tedbirlerle ilgili ikinci grup konuşmaları başlatacağız. Konuşmacıları davet ediyorum. Hatice ÜNAL, Ömer Faruk BERKSAN, Turhan ÇAKAR, Doç. Dr. Erdoğan GÜNEŞ, İzzet ÖLMEZ, Dr. Gökhan GÜNAYDIN konuklarımız. Hepsine hoş geldiniz diyorum. Konuşmacılara sırasıyla söz veriyorum, buyurun efendim.

ÜRETİCİLER VE GIDA EGEMENLİĞİ

Hatice ÜNAL
Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Dünya nüfusu giderek artmaktadır. Önümüzdeki 25–30 yıl içerisinde dünya nüfusunun 8 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dünya nüfusundaki hızlı artışla birlikte gıda maddelerine duyulan ihtiyaç da yoğun bir şekilde artmış ve giderek de artmaktadır. Dünya nüfusundaki artışın yanı sıra son yıllarda yüksek enerji fiyatları sebebiyle biyoyakıtlara olan ilginin artması, küresel iklim değişikliği, bazı ülkelerdeki gelir artışları, tüketim alışkanlıklarının değişmesi gibi faktörlerle tarımın stratejik önemi dünyada daha net hissedilmiş, gıda güvencesinin sağlanması öncelikli konular arasında yer almıştır.

71

2007 yılında dünya buğday fiyatları %85, mısır %37, soya fasulyesi %73, kanola %63, ayçiçeği %109, tereyağı %67, süttozunda ise %90'ları aşan artışlar olmuştur.

Türkiye yem sanayinin vazgeçilmezi mısırdaki, yağ sanayinin vazgeçilmezi ayçiçeğinde, sofraların vazgeçilmezi pirinçte, tekstil sektörünün vazgeçilmezi pamuk ve vb. ürünlerde ihtiyacının önemli bir kısmını ithalatla karşılamaktadır. Bu sebeple dünyada yaşanan gelişmeler ülkemizi doğrudan ilgilendirmektedir.

Bilindiği üzere, 2007 yılında yaşadığımız kuraklık sebebiyle **buğday** üretiminizin tüketimi karşılamaması, yükselen dünya fiyatları ve dünya stoklarının son 30 yılın en düşük seviyesinde olması gibi unsurlar ve ülke içinde müdahalenin geç ve yetersiz olması sonucunda piyasalardaki gerginlik, 70 milyon insanın ekmeğine fatura edilmiştir.

2008 yılı başlarında ise dünya pirinç ihracatında söz sahibi olan Tayland, Hindistan ve Mısırın ihracatlarını azaltmaları kısa bir sürede ihracatı durdurma kararı almaları, ihtiyacını ithalatla tamamlayan ülkemizde pirinç fiyatları %100'e varan oranlarda artmıştır.

Gelişmeler dünyanın zor bir süreçten geçmekte olduğunu göstermektedir. Gıda güvencesinin sağlanması her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

“Bizim maliyetlerimiz yüksek, yurt dışında daha ucuz, üretmeyelim ithal edelim ithal edelim” zihniyetinde olanlar için şunu hatırlatmak gerekir ki artık dünyada da pahalı ve daha önemlisi değişen ve gelişen bir pazar var.

Dünyadaki tüketim taleplerinin karşılanabilmesi ve fiyat artışlarından en asgari düzeyde etkilenmemiz için, ülke olarak geleceğe yönelik üretim hedeflerimizi belirleyip bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla uygun politikaları ortaya koymalıyız.

Başka bir ifadeyle tarımsal üretimi artırmak ve üreticileri desteklemek zorundayız. Aksi halde gıdaya erişimin bile maliyeti çok yüksek olacaktır.

Hep konuşulan ama bir türlü tam olarak yanıt bulamayan “kendine yeterlilik” kavramı yeniden sorgulanmaya başlanmıştır.

Tarım 2000’li yıllara kadar dış ticaret dengesini genelde ihracat lehine olan bir sektördü, bu hem işlenmemiş tarım ürünleri hem de işlenmiş tarım ürünleri için geçerliydi.

Ekonomik Faaliyetlere Göre Tarım Dış Ticaret Rakamları(milyon\$)

	ihracat	ithalat	Dış Ticaret Dengesi (ihracat-ithalat)
1998	2.357	2.125	232
1999	2.058	1.649	409
2000	1.659	2.123	- 464
2001	1.976	1.409	567
2002	1.754	1.703	52
2003	2.121	2.535	- 414
2004	2.542	2.757	- 216
2005	3.329	2.801	527
2006	3.481	2.902	578
2007	3.725	4.641	- 915
2008	2.173	4.631	- 2.458

Kaynak: TÜİK

İşlenmemiş tarım ürünlerinde dış ticaret açığı verdiğinde, Türkiye’nin işlenmiş tarım ürünleri ihracatçısı olduğu söylenirdi.

Standart Ticaret Sınıflamasına göre tarım dış ticaret rakamları (milyon \$)

	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi (İhracat-İthalat)
1998	5.053	4.321	732
1999	4.442	3.398	1.044
2000	3.855	4.156	-301
2001	4.349	3.079	1.270
2002	4.052	3.995	57
2003	5.257	5.265	-8
2004	6.501	6.059	442
2005	8.212	6.400	1.812
2006	8.633	7.286	1.347
2007	9.764	9.808	-44
2008	7.000	9.330	-2.330

Günümüzde temel gıda maddeleri olan ürünlerde net ithalatçı bir konuma gelinmiştir. 2008 yılının sekiz ayında hububat ve hububat ürünleri 1,6 milyar dolar, yağlı tohumlu bitkiler ve yağ için yaklaşık 2 milyar dolar ve tekstil sanayi ham maddesi için 1,5 milyar dolarlık ithalat yapılmıştır.

İşte tamda bu nokta kendine yeterliliği ve gıda güvencesini sorgulamamız gereken noktadır.

Türkiye açlıktan nasıl korunur?

Bu konuda öncelikle tarım sektöründeki **israf edilen ve doğru değerlendirilmemiş kaynakları hatırlamak gerekir**. Elbetteki kaynakların etkin kullanılmamasında uygulanan politikaların etkileri de oldukça önemlidir.

Tarımda İsraf

Üretimin temel aracı toprak;

Amaç dışı arazi kullanımı, işlenen alanlarımızın %75'indeki erozyon sorunu, en büyük israfımızdır.

Verimli tarım arazilerini yok eden tarım dışı kullanımların ve erozyon afetinin yarattığı kayıpları parasal olarak değerlendirmek mümkün değildir.

Sulamaya açmak için çok büyük maliyetlerle yatırımlar yaptığımız DSI tarafından işletmeye açılan 2006 yılı itibariyle toplamı yaklaşık 2,5 milyon hektar sulama alanının 900 bin hektarı (%36) çeşitli nedenlerle sulanmamıştır.

Sulamaya açılan alanlarda sulama oranının % 64'ten % 90'a çıkarılması halinde yaklaşık 2 milyar YTL değerinde bir üretim artışı sağlanabilecektir. Bu, önlenmesi gereken bir israftır, önemli bir kayıptır.

Bitkisel üretimdeki kayıplar;

Ülkemizde tarımdaki israf alanlarının en önemlilerinden birisi, tarım ürünlerinde üretimden tüketime kadar (hasat, taşıma, depolama, tüketim aşamalarında) yaşanan kayıplardır. Yapılan araştırmalar bu kayıpların, bitkisel üretimin yaklaşık dörtte biri seviyesinde olduğunu göstermektedir.

Bu kayıpların önemli bir kısmı, yaklaşık %60'ı hasat ve depolama safhasında meydana gelmektedir.

2006 bitkisel üretim değeri dikkate alındığında israf 13 milyar YTL'ye ulaşmaktadır.

Ülkemizde yapılan araştırma sonuçlarına göre, uygun tohumluk kullanılmaması ve zirai mücadelenin gereği gibi yapılmaması sonucunda elde edilen bitkisel üretim değeri %20 azalmaktadır. Bu anlamda üretim kaybımızın değeri ise 13 milyar YTL'yi ulaşmaktadır.

Halen ihtiyaç duyulananın yarısı kadar gübre tükettiğimiz ve gübrenin bitkisel üretimde %40 dolayında üretimi artırıcı etkisi olduğu dikkate alınarak yapılacak bir hesaba göre; yeterince gübre kullanmamaktan dolayı yaklaşık 13 milyar YTL tutarında bir üretim kaybımız vardır.

Hayvancılıktaki kayıplar;

Özellikle hayvanlarımızın genetik kapasitesinden yeterince yararlanamama sonucu ortaya çıkan et ve sütte kayıplar ve hastalıklardan kaynaklanan kayıpların toplamı 5,3 milyar YTL ulaşmaktadır.

Mera alanlarındaki kayıpla birlikte hayvancılıktaki toplam kaybımız 13,3 milyar YTL'yi aşmaktadır.

Sonuç olarak, tarımda israf ve verimsizliğin ortaya koyduğu toplam kaybın çok önemli bir büyüklüğe ulaştığı görülmektedir.

Bu tespitler gösteriyor ki, tarımdaki gizli işsizlikten kaynaklanan kayıp da dikkate alındığında tarımdaki tüm israf ve verimsizliğin Ülkemize maliyeti 54 milyar dolar yaklaşmaktadır.

54 milyar dolara varan tarıma ait bu kayıp, tarım sektöründe 2006 ve 2007 yıllarına ait tarımsal katma değer miktarlarını aşmaktadır. Başka bir ifadeyle tarımda israf ve verimsizlik önlenirse yılda 54 milyar dolardan on yıllık bir sürede 540 milyar dolar olmak üzere ekonomiye bugünkü Milli Gelire yakın bir katkı sağlanabilecek duruma gelinecektir.

İsraf ve verimsizlikten kaynaklanan bu kaybın tamamını önleme imkanı olmasa bile, bu derece büyük boyutları olan kayıpların bir bölümünden kurtulmak suretiyle israf ve kayıpları azalmış, daha verimli üreten bir tarımsal yapının oluşturulması mümkündür.

Tarımda verimliliği yakalamak ve kaynakların doğru kullanımı sağlamak uzun süreli ve doğru tarım politikalarıyla ilgilidir.

Türkiye'de halen nüfusun %29'u köylerde yaşamaktadır, tarımın istihdamdaki payı %27 dolayındadır. Tarım sektörünün milli gelire katkısı halen %7'ler seviyesindedir. **Kısacası Türkiye için tarım halen önemli bir sektördür.**

Tarımda Adil Rekabet Ortamı

Değişen dünya koşulları, tarım ürünleri pazarında rekabeti gün geçtikçe daha da zorlaştırmaktadır. Türk çiftçisine üretirken adil bir rekabet ortamı hazırlamak da politika yapıcılarının görevidir. Aksi halde başlangıçta da tarımdan kopmalar artacak, topraklarımızın boş kalması, en temel besin kaynaklarımızda dışa bağımlılığımızın artması görünen en kötü senaryolardan birisidir.

Türkiye'de destekleme politikaları bu günden yarına analiz edilmeden etkileri ölçülmeden değişmektedir. 1999 sonrası IMF direktifleriyle değişen destekleme sistemi bu yıl da Başbakanın söylemiyle değişime hazırlanmaktadır.

Ülkemizde destekleme sistemi yeniden ele alınarak bir şeyler yapılacaksa öncelikle çiftçinin ve Ülkenin menfaatleri göz önüne alınmalıdır. Elinizdeki kısıtlı olan kaynağın nasıl dağıtılacağı değil tüm ihtiyaç gözden geçirilip buna göre kaynak ayırmak gerekmektedir.

Hepinizin bildiği üzere AB 2004 ilerleme raporunda OTP'nin Türkiye'de aynen uygulanması halinde doğrudan ödemeler, pazar önlemleri ve kırsal kalkınma alanında aktarılacak kaynağın 11,3 Milyar EURO olarak belirlenmiştir.

Tarımda gerekli kaynağı ayırmadığınızda ne yöntemle olursa olsun yapılan destekler amacına ulaşmayacaktır.

2006 yılında yürürlüğe giren Tarım Kanununda yazılan destekler uygulanmaya çalışılsa da pek çoğu adı var kendi yok destekler olarak devam etmektedir. En önemlisi kanunda yer alan tarım destekleme bütçesinin maalesef hala uygulanamamasıdır. Tarım Kanunu tarım destek bütçesi için bir alt sınır belirlemiştir. Ancak ayrılan bütçe bu sınıra dahi ulaşmamıştır.

Tarım Destek Bütçesi

	Milyar YTL	%artış	bütçe İndex	TÜFE İndex	TÜFE'ye Göre Deflate Edilmiş Destek Bütçesi
1998	1,712		100	100	1,71
1999	2,123	24,01	124	169	1,26
2000	2,414	13,71	141	235	1,03
2001	2,717	12,55	159	395	0,69
2002	3,03	11,52	177	513	0,59
2003	2,845	-6,11	166	607	0,47
2004	3,193	12,23	186	664	0,48
2005	3,462	8,42	201	715	0,48
2006	5,00	44,43	290	784	0,64
2007	5,3	6,00	307	850	0,62
2008*	5,4	1,89	313	929	0,58

*TCMB Yıl Sonu Tahminine(%9,3) göre hesaplanmıştır.

Görüldüğü üzere tarım sektörünü desteklemek için ayrılan bütçenin, enflasyon artışları oranında deflate edildiğinde artmadığı aksine azaldığı görülmektedir.

Her ne kadar tarım ülkesi olduğumuzu söylesek de Ülkemizde üretim yapmak ve üretimin sürdürülebilirliğini sağlamak gün geçtikçe zorlaşmaktadır.

Tarımdan kopmalar artmakta ekilen alanlar azalmaktadır.

Alan İstatistikleri (bin Hektar)

	Toplam Tarımsal Alan	Toplam İşlenen Tarım Alanı
1998	26.966	24.436
2005	26.606	23.830
2006	25.879	23.030

Kaynak:TÜİK

Tarım alanları her yıl biraz daha boş kalmaktadır. 2007 ve 2008 yılında yaşanan kuraklığın etkisiyle işlenen tarım alanlarında daha fazla azalma olduğunu düşündürmektedir.

Sadece Buğday'da 2000 yılından sonra yaklaşık 1 milyon hektarlık alan daralması olmuş, bu alanların yarısı başka ürüne kayarken yarısı da üretimden tamamen kopmuştur.

Hep söylediğimiz gibi çiftçilik bir meslektir ve çiftçiler de bu mesleği elbette para kazanmak ve hayatlarını devam ettirmek üzere yapmaktadırlar. Para kazanmadığınız bir işi sürdürmeniz mümkün değildir.

76

Üreticinin Satın Alma Gücündeki Değişimler						
Ürün/ Mazot paritesi						
Ürünler	Ürün ve Girdi Fiyatları(TL/KG)			Parite (*)		Alım Gücü
	1998	2008	Artış %	1998	2008	% Değişim
Fındık	68	450	566,7	7,14	1,57	-78,0
Pamuk	20	100	412,8	2,06	0,35	-83,1
Şekerpancarı	1	9,8	790,9	0,12	0,03	-70,7
Buğday	5	45	749,1	0,56	0,16	-72,0
Ayçiçeği	11	76,5	595,5	1,16	0,27	-77,1
Mısır	5	43	801,5	0,50	0,15	-70,3
Girdiler						
Mazot (Ykr/Lt)	9	287	2937,0			
Ürün/ Gübre paritesi						
Ürünler	Ürün ve Girdi Fiyatları			Parite (*)		Alım Gücü
	1998	2008	Artış %	1998	2008	% Değişim
Fındık	68	450	566,7	21,77	5,63	-74,2
Pamuk	20	100	412,8	6,29	1,25	-80,1
Şekerpancarı	1	9,8	790,9	0,35	0,12	-65,5
Buğday	5	45	749,1	1,71	0,56	-67,1
Ayçiçeği	11	76,5	595,5	3,55	0,96	-73,1
Mısır	5	43	801,5	1,54	0,54	-65,1
Girdiler						
GÜBRE (%26 A.Nit.) (YKr/Kg)	3	80	2480,6			

Üretim iki temel girdisi olan gübre ve mazot karşısında on yıllık bir süreçte çiftçi satın alma gücü gittikçe düşmüştür.

2003 yılında gündeme gelen gübre ve mazot destekleri de girdi artışları karşısında çiftçiyi korumaya yetmemiştir.

2007 yılında ödenen 468 milyon YTL mazot desteği çiftçinin mazot masrafinin ancak %6'sını karşılamıştır. Halbuki o yıl çiftçinin mazot için ödediği KDV ve ÖTV yaklaşık 4,2 Milyar YTL'dir.

Gübre desteğinde de durum çok farklı değildir. Yine 2007 yılında çiftçinin gübre masrafı yaklaşık 2,7 milyar YTL'dir, ödenen 363 milyon YTL'lik destek gübre masrafinin ancak %13'ünü karşılamıştır. Bu da çiftçinin gübreye ödediği KDV'den bile çok daha düşük bir miktardır.

Gübre ve mazot gibi temel girdilerin maliyet içindeki paylarına bakıldığında üreticilerin içinde bulunduğu durum açıkça gösterdiğini belirterek, "Gübrede gerçekleşen fiyat artışı mısır maliyetinde masraflar içinde %23 olan gübrenin payını %37'ye yükseltmiştir. 2007 yılında 1 dekar mısır üretimi için 53 YTL gübre bedeli ödenirken, 2008 yılında bu rakam 107 YTL'ye yükselmiştir. Benzer şekilde artan gübre fiyatları 2007 yılında buğday maliyetinde masraflar içerisinde %18 olan gübrenin payını %23'e yükseltmiştir. 2007 yılında 1 dekar buğday üretimi için 25 YTL gübre bedeli ödenirken, 2008 yılında bu rakam 40 YTL'ye yükselmiştir.

2008 yılında artan gübre ve mazot fiyatları 2007 yılına göre mısır maliyetinin %20, buğday maliyetinin %27 oranında artmasına sebep olmuştur.

Bu şartlarda çiftçilerin üretimlerini sürdürmeleri her geçen gün daha da zorlaşmaktadır.

Kuraklık ve Üretim Süreci

İki yıl üst üste yaşadığımız kuraklık ise çiftçilerin sorunlarını bir kat daha artırmıştır. 2007 yılında yaklaşık 5 Milyar YTL zarar veren kuraklığın zararlarını sarmak için yapılan yardım ise yaklaşık 300 milyon YTL'dir. Kuraklık 2008 yılında da Güneydoğu Anadolu bölgesinde başlamış ve İç Anadolu Bölgesini de etkisi altına almıştır. Ürünlerde %100 varan zararlar tespit edilmiştir. Yeni üretim sezonun başladığı bu günlerde çiftçilere yapılacak olan yardım halen ödenmemiştir.

Küresel Ekonomik Kriz ve Tarım

Bu karamsar tabloya çok üzülerken son yaşanan ekonomik krizin tarım sektörüne olası yansımalarına da değinerek bitirmek istiyorum.

ABD'de finans sektöründeki krizle başlayan, daha sonra AB ve tüm dünya ülkelerini etkisi altına alan "küresel mali kriz" önemli sonuçlar meydana getirmektedir. Tüm dünyada bankalar batıyor, borsalar düşüyor, petrol fiyatları geriliyor.

Krizin uzun süreceği ve reel sektöre yansıtacağı söyleniyor. Bu süreçte Dünya ekonomisinin durgunluk dönemine gireceği, dünya ticaretinin daralacağı, istihdamın daralacağı, işsizliğin artacağı öngörülüyor.

Bununla birlikte krizin reel sektöre yansımalarının sonuçları henüz tam olarak ortaya çıkmış bulunmamaktadır.

Ülkemizde tarım kesimi özellikleri itibariyle krizlerden kendini koruma araçlarına sahip değildir. Güçlü ekonomik organizasyonlara sahip olmadığı için, ürün fiyatlarını, girdi fiyatlarını belirleme veya etkileme gücü ve inisiyatifi yoktur.

Geçmişte yaşananlar da göstermiştir ki, kriz dönemlerinde enflasyonda artış olursa, kemer sıkma politikası uygulanırsa bunun yükünü, sıkıntısını en çok tarım kesimi ile dar ve sabit gelirliiler çekmektedir.

Tarım sektörü zaten çok önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunları artırıcı ve üretim gücünü zayıflatıcı uygulamalara tahammülü bulunmamaktadır.

Krizle ilgili önlemler alınırken, tarım kesimine ayrılacak kaynaklar bunun dışında tutulmalıdır.

Daha Rekabetçi, Daha Verimli Bir Tarım İçin Önerilerimiz:

- Belirlenen israf alanlarına göre alınacak önlemlerle tarımdaki israf önlenmeli, mevcut verim ve üretim potansiyelimiz daha iyi değerlendirilmelidir.
- Tarım işletmelerinin yapısı iyileştirilmelidir. Küçük işletmelerin ekonomik ölçeklere uygun hale getirilmesi, bölünmüş tarım arazilerinin birleştirilmesi amacıyla, AB ülkelerinde başarıyla uygulanan arazi düzenleme sistemi Ülkemizde de oluşturulmalıdır. Bu çerçevede araziyi satın alma, gerekiyorsa ıslah etme işlemlerini de yürütecek bir "arazi ofisi" ve kredileme sistemi oluşturulmalıdır. Verimli tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla kullanımı önlenmelidir.
- Verim ve üretimi artırmak üzere en önemli potansiyel olan 3.5 milyon hektar tarım arazisi sulamaya açılmalı ve sulamaya açılan alanlar doğru kullanılmalıdır. Bu amaçla, sulama yatırımları hızlandırılmalı, sulamaya açılan alanlarda eksik yatırımlar (tarla içi geliştirme hizmetleri) tamamlanmalı, sulama oranları ve sulama randımanları yükseltilmelidir.
- Tarımsal girdiler yeterli ve doğru kullanılmalıdır. Bunun için çiftçilerimizin eğitime ve tarımsal yayıma daha fazla önem vermeliyiz. Kuraklık yanında son bir yılda tohumda %22, gübrede %140, mazotta %40'a varan fiyat artışları ürün maliyetlerini çok yükseltmiş, bu durum çiftçilerimizi zor durumda bırakmıştır. Gübre ve mazot için verilen destekler buna göre artırılmalıdır.
- Üretim politikası ihtiyaca uygun olarak yenilenmelidir. Küresel gıda krizi, biyoyakıt üretiminden kaynaklanan yeni talepler ve hayvancılık üretimi de dikkate alınarak, hem bu ihtiyaçların karşılanması hem de gıda güvencesinin sağlanması amacıyla üretimi artırmak üzere yeni teşvik politikaları uygulanmalıdır.

- Üretimin artırılması ve girdi maliyetlerinde rekabetçi bir yapı oluşturulabilmesi için tarımsal destekleme bütçesi, en az Tarım Kanunu ile öngörülen seviyeye çıkarılmalıdır.
- Tarımsal verimliliği artırmak üzere tarım ve kırsal kalkınma politikaları bir bütün olarak uygulanmalı ve tarımın modernizasyonu sağlanmalıdır. Yapılacak yatırımlarla (nakliye, işleme, depolama) hasat sonrası kayıplar azaltılabilir.
- Tarımdaki gizli işsizliğin önlenmesi amacıyla fazla işgücünün diğer sektörlere aktarılması kontrollü olarak gerçekleştirilmelidir. Mesleki eğitim faaliyetleri, istihdam artırıcı tarım dışı yatırımlar artırılmalıdır.
- Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalı, çiftçilerimizin modern tarım teknolojilerini kullanımı sağlanmalıdır.
- Tarımsal araştırma ve geliştirme çalışmaları daha fazla teşvik edilmelidir. Dünyada son yıllarda genetik biliminin de tarımda yeni uygulama alanları bulmasıyla ortaya çıkan yeni teknolojilerden faydalanma imkanları araştırılmalıdır.

Belirtmeye çalıştığımız bütün bu önlemlerin bir program dahilinde ve bir bütün olarak uygulanması, tarımda “yapısal bir dönüşümün” gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

79

2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi ile ilgili temel amaç olarak “Gıda güvencesinin ve güvenliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gözetilerek örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapı oluşturulacaktır.” ifadesi yer almaktadır.

O halde bu amacın gerçekleşmesinin gereği yerine getirilmelidir.

Türkiye Açlıktan Nasıl Korunur:

Tarımsal üretimin artırılması her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. İklim değişikliği, çevre konuları ve biyoenerji arzının yarattığı güçlüklerle mücadele etmek ve gıda güvencesini sağlamak için iklimle uyumlu ve sürdürülebilir üretim teknikleri geliştirilmeli, tarım ve destekleme politikalarımız bu ihtiyaca uygun olarak gözden geçirilmelidir.

Dünya’da özellikle büyük sermayenin ilgi duyduğu tarımsal ürün pazarlarında, Türkiye alt yapı eksikliklerini tamamlamış bir tarım sektörü ve örgütlü bir çiftçiyle yer almaya çalışmalıdır.

Bu coğrafya sadece kendi nüfusunu değil, pek çok üründe ihracatçı ülke konumunda dünya beslenmesine de katkı sağlayabilir.

GIDA SANAYİCİLERİ VE GIDA EGEMENLİĞİ

Ömer Faruk BERKSAN
(KAR Şirketler Topluluğu Başkanı)

Teşekkür ederim Başkanım. Gıda sanayicileri adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Her ne kadar son yıllarda tarımcı olduysam da gıda konusunu bırakmıyoruz. Gıda konusunda konuyu anlatmaya, görüşlerimi arz etmeye çalışacağım.

Gıda sanayi tarımın bir alt kolu gibi gözükse de geçtiğimiz yüzyıldaki gelişmelerle bütün tarıma ve gıdaya egemen hale gelmiştir. Gıda sanayinin kabul etmediği, onun şartlarına uymayan hiçbir ürün yetiştirilememiş, hatta beğenilmeyen ürünler tedavülden kalkmıştır. Birkaç örnek vereyim. Mesela spagetti üretimi için durum buğdayı tercih edilmiş, buna uygun olan diğerk buğdayları sanayi kabul etmemiştir, onlar da üretimden kalkmıştır, tohumları bile yok olmuştur. Salça üretiminde belli bir kuru madde oranı esas kabul edilmiş, bunun sanayi için en uygun olduğu anlaşılmış ve sadece ona uygun olan domatesler üretilmesine müsaade edilmiş, onlar fabrikalarca satın alınmış, diğerkleri alınmamıştır. Besin değeri, lezzeti gibi unsurlar hep sonraki konular olarak kalmış, o tip ürünler ortadan dahi kalkmıştır.

Meyvelerle ilgili olarak da meyvelerin faydalılığı, güzelliği yanında sadece sandıklara, paketlere uyan ölçülerin tercih edilmesine gidilmiştir. Mesela 1 sandığa 35 tane sığıyorsa, 7 böyle 5 böyle sığacak, tanesinin çapı 3.5 santim olsun denilmiş, 4 santimden büyük olan çeşitler istenildiği kadar sizin bölgenize uygun olsun, lezzetli olsun, kaliteli olsun, kabul edilmemiş, onların üretimine artık gidilmemiştir. Son yıllarda bu konuya hizmet eden şirketler kurulmuş, fideler dağıtılmaya, satılmaya başlanmıştır. Onlar için tek ölçü var, meyvenin kalibrasyonu. Onun dışında bir şey yok. Bu istekler zamanla yasalaştırılmış, standartlaştırılmış, başkalarının üretimine müsaade de edilmemiştir.

Bazı ülkeler giderek bu konularda çok ihtisaslaşmıştır. Amerika mısırdak çok ileri gitmiş, palm yağı üretiminde Malezya ile kimse başa çıkamaz olmuştur. Bir zamanlar paketli et üretiminde İskandinav ülkeleri çok ileriydi, süt tozu üretiminde Hollanda çok ileriydi. Diğerk ülkeler bunların ürettiği ürünlerle rekabet edemez durumda kalmış, o ürünleri üretmekten, pazarlamaktan vazgeçmişlerdir. Onlara boyun eğmişler, onların ürünlerini kabul etmişlerdir. Bu ülke ve firmalar daha sonra, GATT ve Dünya Ticaret Örgütü kural-

larını da etkileyerek, bazı uluslararası yasal düzenlemelerle kendi standart ve prensiplerini tüm dünyaya benimsetmişler ve etkinliklerini daha da artırmışlardır. Yerine göre çok ihtisaslaştıklarında, bazen de devletlerin kendilerini sübvansetmelerinden maliyetlerini çok aşağıya indirmişlerdir.

Bir zamanlar bizim ülkemiz de bu gelişmelerin etkisinde kalmıştır. Mesela 80'li yıllarda "Biz halkımıza muz yediremiyoruz, ne diye bu muzı üretmeye çalışıyoruz, ithal edelim halkımız rahat beslensin" denmiş. O gün için bu düşünce belki de doğrudu, yine aynı şekilde sabah da çok bahsedildi, şeker üretimi dünya maliyetlerinin tam 4 misli fiyatla üretildiğinden, "Bunların üretiminden vazgeçelim, biz toplam gelirimizi artıralım, çiftçimize daha çok para kazandıralım ve ülke gelirini artıralım" gibi düşüncelere gidilmiştir.

Bu gelişmeler giderek insanların beslenme alışkanlıklarını da etkilemiş, beslenme alışkanlıkları gıda sanayinin ürettiği ürünlerin gücünü artırmış, böylece insanların tercihleri de gıda sektörünün dayattığı şablona uyum göstermiştir. Bir yerde gıda sanayi en büyük egemen güç olmuştur, gıda sektöründe. Gıda sanayine çok özenildiğinden tarım sektörü sanki üzerimizde bir yükümüş gibi düşünülmüş, sanayileşmek için bütün tarım bölgeleri feda edilmiştir. Sanki sanayileşen ülke gelişmiş ülke, tarımı gelişmiş ülke geri kalmış ülke gibi düşünülmüştür. Halbuki dünyadaki gelişmiş ülkeleri incelediğinizde içinde tarımı gelişmemiş bir ülke yoktur. Amerika, Almanya, Fransa, Hollanda, İsrail hepsi bu tarımı gelişmiş ülkelerdir.

82

Tabi gıda sanayini sadece vahşi kapitalizmin bir uzantısı olarak görmeyin. Gıda sanayinin de insanların beslenmesinde çok müspet ve güzel etkileri olmuştur. Bir kere gıda ürünlerinin dağıtımı kolaylaşmış, herkesin eline her ürünün ulaşımı sağlanmıştır. Yerine göre pek çoğu ucuzlamıştır, dayanırlıkları artmıştır. Dayanırlıklarının artmasının tabi başka menfi nedenleri de var, içinde belki odun oranı arttığından dayanırlığı artmıştır...

Geçtiğimiz yüzyılda insan ömrünün uzamasında iyi beslenmenin ve gıda sanayi ürünlerinin büyük etkisi olmuştur. Elbette ki tıp sektörünün, tedavilerin, savaşların azalmasının, hepsinin büyük önemi vardır ama gıda sanayinin yaygınlaştırdığı gıdalarla beslenmeye olan katkısının etkisi de küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Gıda sanayi, tarım sektörünün ve gıda sektörünün tümünün gelirini artırmıştır. Paketlerde sağlıklı ürünlerin miktarı artmış, boya, katkı maddeleri gibi zararlı maddelerin kullanımı büyük oranda engellenmiştir. Paketlerin ambalaj malzemelerinin hijyeni tam olarak sağlanmıştır. Ancak bu gelişme maalesef tarım sektöründe olmamıştır. Bilhassa tarım ilaçları, suni gübreler sağlığımızı tehdit etmeye devam etmekte ve yaygın olarak halen kullanılmaktadır. Ama gıda sanayinde artık kullanımı mümkün değildir. Bu gelişmeleri onlar yapamamışlardır.

Tarım sektöründe maalesef dernekler, birlikler gibi sivil toplum örgütleri gelişmemiş, ancak gıda sektöründe gelişmiştir.

Geçtiğimiz yüzyılda gıda üretimindeki kar paylaşımının büyük oranı gıda sanayine, düşük oranı tarım sektörüne verilmiştir.

Sonuç olarak, 2000 yılına gelinceye kadar (ben 2000 yılını bir psikolojik sınır olarak görüyorum), geçen 2000 yıllık sürenin son 50 yılında gıda sanayinde ilk 1950 yıla göre kat be kat çok daha büyük gelişmeler olmuştur. Tarımsal üretim adeta sanayinin eline geçmiş, o da kendi egemenliğini, sonuçlarını hesaplama ihtiyacı duymadan sonuna kadar kullanmıştır. 21. yüzyılda yani 1 yıl atlayınca, çok mu şey değişti? Evet bazı değişiklikler olmaya başlamıştır. Bu egemenlik yavaş yavaş sürecini tamamlamış, başka etkilerin baskısı altına girmiştir gıda sanayi. Ne olmuştur? Dünyanın artan nüfusu sınırları zorlamaya başlamıştır. Artık kontrol edilemez bir yere gelmiş olan nüfus artışı plansız gitmektedir. Bunun sonucunda beslenme konusunda çok büyük zorluklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Halen 7 milyara yaklaşan nüfus süratle artmaktadır. Artan gelir seviyesi de tüketim tercihlerini etkilemeye başlamıştır. Mesela Çin 1.5 milyarlık nüfusuyla dünyanın yüzde 20'sinden fazla, son 20 yılda et tüketimini 20 kilodan 50 kiloya çıkarmıştır. Artık hububat ürünlerine dönmektedir. Bunun dünya gıda üretimini ve fiyatlarını ne şekilde etkileyeceği ortadadır. Sadece mesele büyük spekülörlerin oyunları değildir, artan nüfus da bu işi etkilemektedir.

Dünyada ekili ve dikili alanlarda sınıra yaklaşılmıştır. Daha gidecek yeni bir dünyamız yok.

Enerji fiyatlarındaki kontrolsüz artışlardan çok bahsedildi. Ben talebeyken petrol bir ara birkaç dolardan, 10 dolar civarına çıkmıştı, dünya yerinden oynamıştı. Halbuki 2000 yılından sonra 20 dolarlardan 150 dolarlara kadar çıkmış, son birkaç hafta içinde de 70 dolara geri dönmüştür. İnanılmaz bir maliyet artışı olmuştur. Bunun sonucunda da biyoenerjiye dönülmüştür. Artık bazı gıda maddeleri enerji için kullanılmaktadır. Mısırdaki 85 milyar ton mısır biyoetanol için kullanılmakta, şeker kamışından yine enerji üretilmek için amazon ormanları kesilmektedir.

ünya ekolojisindeki olumsuz gelişmeler tarım ürünlerini tehdit etmektedir. Gelir seviyesi yükselen insanlık, sağlıklı ürünlere olan talebini de artırmaya başlamıştır. Uluslararası anlaşmaların bağlayıcılığı, ülkeleri, çözümden uzaklaştırmaya, gelişmiş ülkelerin gayelerine hizmet etmeye zorlamaktadır. Bunlardan bir tanesi olan tarım desteklerinin sınırlandırılması, gelişmeyi engellemekte, gerekli tedbirlerin alınmasını sınırlamaktadır. Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile tek kutuplu kalan dünya, Amerika Birleşik Devletleri'nin dayatmalarına direnememektedir.

Kontrolsüz bir silahlanma fırtınasının dünyamızı nereye götüreceği düşünülmek istenmemektedir. Aç insanların sayısı inanılmaz ölçülerde acımasızca artmaktadır. Hemen bugünlerde yaşadığımız bankacılık krizinin nelerde duracağı tahmin edilememektedir. Ama geçtiğimiz yıllarda yaşanan benzeri krizlerin dünyayı bir savaşa götüreceği tahmin edilmektedir.

Görüldüğü gibi başladığımız 21. yüzyılda, şu 8 yılda öylesine gelişmeler olmaktadır ki, artık bu gelişme potansiyelinin nereye gideceği, ülkemizi nelerle karşı karşıya bırakacağı belli değildir. Peki biz bunlara hazır mıyız? Bence hiç hazır değiliz.

Burada gıda sanayinin egemenliği artık rafa kalkmaktadır. Diğer güçlerin, diğer olayların, gelişmelerin gıda ve beslenmeye olan etkisi anormal bir şekilde artmaktadır. Artık bu ve bunun gibi nedenlerle üretici ve tüketici tarafından tercih edilen tarım ürünleri gıda sanayini baskı altına almaya başlamıştır.

Gıda sanayinin 20. yüzyıldaki karlılığı, tarım sektörü ile mukayese edilemeyecek kadar yüksekken, 21 yüzyılda bu yavaş yavaş tarım sektörüne kaymaya başlamıştır. Tarım sektöründeki çiftçilerin iyi organize olamaması nedeniyle bu karlılık, daha ziyade aracılardan, stokçuların, depocuların elinde kalmakta, çiftçiye intikal edememektedir. Ama sivil toplum örgütleri geliştirildiği zaman daha hakça bir paylaşım olacaktır.

84

Bütün bunların sonunda ben dünyanın geldiği noktada 4 önemli dalda bir inceleme yapmak, düşüncemi anlatmak istiyorum. Birincisi açlık konusu. Bence "21. yüzyılın ayıbı" kelimesi yetersiz, daha ağır kelimeler kullanılması lazım. Dünyamızda, çok çeşitli rakamlar söylendi, benim rakamım da, 920 milyon aç, 2 milyar da yetersiz beslenen insan yani gizli aç var. Aç insanlar için bir hesap yapılmış, bir konuşmacı arkadaşımız 250 milyar dolar dedi, 400 milyar dolar gibi bir rakam tavsiye edilmiş. Bunun çok hassas yapıldığını zannetmiyorum, çok daha düşük rakamlara aç insanların beslenebileceğini düşünüyorum. Her yıl 400 milyar dolar çok yüksek bir rakam gibi görünüyor. Birleşmiş Milletler'in bu konuda tavsiye kararları da var, her yıl gelişmiş ülkeler aç insanlara para aktarsınlar diye, ama o gelişmiş ülkeler ne yapıp, yapıyorlar çeşitli bahanelerle 1 kuruş para ödemiıyorlar. Ama yaptıkları bir şey var, bazı şarkıcılar buluyorlar, we are the word, we are the children, birkaç zenci çocuk, birkaç Kızılderili ile şarkılar söylüyorsunuz, büyük bir reklam yapıyor, işte biz zavallıları açları, düşünüyoruz, onlara yardım yapıyoruz deniliyor. Yapılan yardımın toplamı 10 milyon dolar. İstenen yardım 400 milyar dolar, 40 bin kere daha fazla. Bu şekilde biz uyutuyoruz. Yüzlerimiz boyanıyor, gidiyor...

Ben silahlanma ve askeri yatırımlar için yapılan harcamalara yönelik bir rakam tespit etmeye çalıştım ama çok doğru tespit ettiğimi zannetmiyorum. 13 trilyon dolar çıktı yılda. Yani 400 milyar dolar çok yüksek derken, silahlanma için ayrılan para 13 trilyon dolardır. Yani bu işe ayrılan paranın yüzde 2-3'ü gibi bir rakam, sanki zekatı gibi bir rakam, aç insanları her yıl doyurmaya yetecektir. Böyle bir fonun ayrılması ve bunun mecbur tutulması lazım. O insanlara karşı büyük bir sorumluluğumuz var. Bu ulusal sorumluluklarımızdan önce gelen sorumluluğumuzdur. Biz vazife olarak nasıl bir neslin evlatları olduğumuzu göstermeli, bir kere kendimiz önce silahlanma için ayırdığımız paranın yüzde 3'ünü aç insanlar için ayırmalı ve en açından, az açına doğru oralara göndermeliyiz. Bunu bizim bütün dünya ülkelerine örnek olacak şekilde yapmamızı öneriyorum, benim birinci önerim bu.

Tabi bu 400 milyar dolar çöpe atılmayacak. 400 milyar dolar doğrudan doğruya tarım sektörüne ve gıda sanayine gidecektir. Ve bu dünya örgütlerinin, devletlerinin kontrolünde harcanacağı için gıdasal araştırmalara, en uygun ürünlerin üretilmesine yönlendirilebilir ve bundan büyük fırsatlar da yakalanabilir diye düşünüyorum.

Diğer ikinci önem verdiğim konu ekoloji. Bizim dünyamız bir tane, ikinci bir yedeği yok. 2000'li yıllara kadar ekoloji konusunda yaptığımız her türlü tahribata, dünya kendisini yenileyerek, bununla mücadele ederek karşı koyuyordu. Artık dünyanın gücü azalmaya başladı, bizimle başa çıkamıyor, biz hakikaten çok güçlendik, dünyayı yeniyoruz, her tarafı kirletiyoruz ve dünya bunu yenileyemiyor. Kontrolsüz atıklar, tarımsal ilaçlar, kimyevi maddeler, topraklarımızı, iç sularımızı, denizlerimizi, havamızı kirletmekte, ormanlarımızı katletmektedir. Tabi erozyonda toprak kaybı ayrı konu...

Çok bahsedildi, global ısınma ve bunun sonucundaki susuzluk. Bu bütün ülkeleri etkilemekle birlikte, ülkemizi daha fazla etkilemektedir. Bunun neticesini sadece şehirde musluklarımızdan akmayan suda değil, sulayamadığımız bütün tarım ürünlerinde de hissediyoruz.

GDO'ların bizi nereye götüreceğini bilemiyoruz. Hibrit tohumlar, onlar da ayrı mesele. O kadar yüksek verim elde ediyorsunuz ki, toprakların bütün mineral ve bakteri hazinelerini sömürüyorlar. Bunlar topraklarımızda bazı yerlerde tedavi olmayacak şekilde hastalıklara neden olmaktadır. Nevşehir ve Niğde yöresinde bazı yöreler patates üretimine kapatılmıştır.

Kontrolsüz şehirleşme ve yapılaşma tarım arazilerini süratle daraltmakta, kontrolsüz tarım ilaçları ve ilgisizlik tarım arazisi kalitemizi düşürmektedir. Her ne kadar tarım arazisi gibi dursa da o verimi artık vermiyor.

Öncelikle kendi ülke tarımımızı da tehdit eden ekolojik tehlikelere karşı daha duyarlı olmalı, burnumuzun ucuna gelen tehlikelere karşı daha fazla gecikmeden görmezlikten geldiğimiz tarım toprakları kayıpları durdurulmalıdır. Ülkemizde çok etkili olmuş orman arazileri ve meralar için kanunlar vardır. Her ne kadar bunlardan kaçaklar olsa da genelde kimse kılını kıpırdatmamaktadır bu konuda. Aynı kanunlar, tarım toprakları için de yapılmalıdır. Çünkü bitiyor, yarını yok. Çocuklarımızın biz istikbalinden, hayatından, sağlığından yiyoruz. Bu konuda çok ciddi yasalar hazırlanmalıdır.

Üçüncü tespitim gıda üretim planlaması. Gıda üretim planlaması dediğim 21. yüzyılda olan değişikliklerle, savaşlar, krizler, nüfus artışı, gelir artışı, tercihlerin değişimi, her neyse olacak şeylere karşı ülkemiz kendine yetecek ürünleri üretmeyi planlamalıdır. İşte sizlerin bağımsızlık diye ifade ettiği konu budur. Bunu planlayabildiğimiz zaman biz gerçekten bağımsız olacağız. Bunu nasıl planlayacağız? Burada üç ayrı kuruma çok önemli görev düşüyor. Bir tanesi devlet, devlet adına Tarım Bakanlığı, biri üniversitelerimiz, diğeri de sivil toplum örgütleri. Bugün bütün dünyada sivil toplum örgütleri artık devletin yerini alıyor, bütün kurallar onlardan çıkıyor. Bu toplantıyı tertipleyen kurumlar da sivil toplum örgütü...

Tarım Bakanlığı'nda bildiğim kadarıyla üretim planlaması yapacak bir birim yok. Ya da var da o işi yeterince yapmıyor. Böyle bir şeyi düşünmüyor bile. Nasıl yapılabilir böyle bir planlama? Bir kere topraklarımızın verim ve ürüne göre tasnifini yapmamız gerekiyor. Envanterini çıkarmamız lazım nerede neler yetişebilir? Sonra bu ülkenin dışa bağımlı olmadan ürünlerini yetiştirebilmesi için tohum stokları yapılmalıdır. Bunlar üretilmeli, yenilenmeli ve depolarda saklanmalıdır. İstenilen ürünü elde edebilecek teşvik tedbirleri alınmalıdır. Nedir bunlar? Bu arazide mısır üretiliyor ve 100 birim gelir elde

ediliyor. Biz buğday üretmesini istiyoruz. Ama o zaman gelir 80 birim olacak. O arazinin buğday üretmesini istiyorsak, ona 20-25 gibi ilave bir prim vermeli ve o toprakta bizim istediğimiz ürünün yetiştirilmesine imkan verecek sistemi oturtmalıyız.

Avrupa Birliği her ne kadar bizim teşviklerimizi sınırlıyorsa da, bölgesel ürün desteği ve gelirini sağlamak için böyle bir planının yapılması, o sınırlamanın istisnalarındandır, bunu yapabiliriz zannediyorum.

ÖZAL zamanında alınan o muz kısıtlaması kararı, bugün artık tersine dönmüştür. Yani pahalı da olsa biz kendi mısırımızı, şekerimizi üretmeliyiz. Bu ekonomik bir karar değil, stratejik bir karar olarak yapılmalıdır. Bildiğim kadarıyla Arap ülkeleri çölde buğday yetiştiriyor. İlk yıllarda çok pahalıya geliyordu, bugün normal fiyatlara inmiştir o. Bunu öğrendiler artık. Çölde su çıkarttılar ve buğday yetiştiriyorlar. Bu devlete düşen görev.

Üniversitelerimize ne düşüyor? Benim bildiğim kadarıyla ziraat fakültelerinde bu konuda kürsülerimiz yok. Bazı derslerde ana başlıklar olarak geçiyor. Her ne kadar bazı bölümlerde kavram olarak okutulsa da ulusal projelendirmede doğrudan konuyla ilgili uzman yetiştirilmemektedir. Burada çok şey söylüyorsunuz da uygulamada bir eleman yetiştirmiyorsunuz, bu da sizin sorumluluğunuzdadır üniversiteler.

86

Son olarak Ziraat Odaları Birliği gibi Ziraat Mühendisleri Odası gibi ve diğer çiftçi birlikleri gibi kurumların da bir araya gelip bu planı nasıl yaparız konusunu ortaya koymaları gerekiyor. Dördüncü söyleyeceğim, hepimizin bildiği üretim verimliliğinin artırılması. Tabi cumhuriyet döneminde çok büyük gelişmeler olmuş, bazı ürünlerin verimi 20 misline kadar artmış. Ben söylemiyorum ama Bakanlığın söylediğine göre son 4-5 yılda tarımsal gelirler 22 milyar dolardan, 50 milyar dolara çıkmış. Bu yıl ihracat güya 12 milyar dolara ulaşacakmış. Tarımda çalışanlar son 4 yılda yüzde 33'ten yüzde 26'ya inmiş. Bunların doğru olmadığını söyleyenler var ama biran için bunların doğru olduğunu dahi söylesek, daha kullanılacak çok limitlerimiz var. Bu ürünü çok daha fazla artırabiliriz, mesela bu tarımsal nüfus ile ilgili bildiğim kadarıyla biz 26'ya indirdik diye sevinirken, Avrupa'da yüzde 4, Amerika'da yüzde 2'dir. Daha çok mesafemiz var, bizim bunları planlamamız lazım.

Yine üretim planlamasında en önemli noktalardan bir tanesi arazi büyüklükleridir. Parçalanan arazileri tekrar birleştirerek geri dönüştürmemiz mümkün değil ancak birlikte üretim yapmaya teşvik eden bir teşvik sistemi getirebiliriz. Mesela 8 kişi 100 dönüm araziye bir araya getirdiğinde, dönüm başına 1 birim destek verilecekse, 1000 dönüm bir araya için 2 birim, daha fazlası için 3 birim destek verilebilir. Başlangıçta çiftçilerimiz sırf o parayı almak için bir araya gelirler, ama daha sonra bir araya gelmenin gerçek ekonomik çıkarlarını gördükleri zaman, devletten aldıkları o desteğin de hiçbir önemi kalmayacak, çok büyük rakamlara, verimlere erişeceklerdir.

Kaybettiğimiz her gün ülkemize telafisi mümkün olmayan zararlar vermektedir. Biran önce dünyanın açlığına, ekolojisine, ülkemiz tarımına ve 21. yüzyılın potansiyel risklerine karşı halkımız için koruyucu tedbirler almak mecburiyetindeyiz. Hepinize saygılarımı sunuyorum.